

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้มีจุดประสงค์ เพื่อประมวลสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน วิเคราะห์แบบแผนการแก้ปัญหาของนักเรียนในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนเมืองและชุมชนชนบท และศึกษาปัจจัยที่ช่วยอธิบายการเกิดปัญหา และการเลือกใช้แบบแผนการแก้ปัญหาของนักเรียน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบศึกษาพหุกรณี (Multicase Studies) โดยศึกษากับ 2 กรณีศึกษา คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนเมือง และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชุมชนชนบท เครื่องมือที่ใช้มี 2 ลักษณะคือ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล และเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกต แบบบันทึกลักษณะของโรงเรียน ดัชนี แบบจำแนกข้อมูล แบบวิเคราะห์เหตุการณ์ แบบประมวลข้อสรุป สถานการณ์ที่ใช้เพื่อยืนยันข้อสรุปชั่วคราว ในการเก็บข้อมูลนั้นผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม การซักถามกรณีศึกษา ครูผู้สอน เพื่อนของกรณีศึกษา และพ่อแม่ของกรณีศึกษา (บางกรณีศึกษา) ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และให้ทำสถานการณ์ปัญหาเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติม โดยใช้เวลา 1 ภาคเรียนในการเก็บข้อมูล ทั้ง 2 โรงเรียน ในการเก็บข้อมูลนั้น ผู้วิจัยแบ่งระยะการเก็บข้อมูล เป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 เป็นระยะเตรียมตัวผู้วิจัยเพื่อการเก็บข้อมูล ในระยะนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาและเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ พิกเก็บข้อมูลในโรงเรียน นามาวិเคราะห์ข้อมูลก่อนเก็บข้อมูลจริง ระยะที่ 2 เป็นการเก็บข้อมูลจริง ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ ช่วงการศึกษาเบื้องต้น ช่วงการศึกษาเจาะลึก และช่วงตรวจสอบความตรงและความครบถ้วนของข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 ช่วงคือ วิเคราะห์ข้อมูลในระหว่างการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลหลังจากรวบรวมข้อมูลเสร็จแล้ว วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้มีดังนี้ คือ การทาดัชนีข้อมูล การจำแนกข้อมูลแบบวิเคราะห์เหตุการณ์ การเปรียบเทียบลักษณะของข้อมูล การทำข้อสรุปชั่วคราว การหาข้อมูลมายืนยันข้อสรุปชั่วคราว การสร้างข้อสรุป และการเปรียบเทียบข้อสรุป

สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะกล่าวถึงผลการวิจัย โดยสรุปเป็น 4 ส่วน คือ ลักษณะปัญหาที่พบในโรงเรียนประถมศึกษา/แบบแผนการแก้ปัญหาที่เลือกใช้/ปัจจัยที่ช่วยอธิบายการแก้ปัญหา การเกิดปัญหา และการเลือกใช้แบบแผนการแก้ปัญหา/และความแตกต่างระหว่างปัญหาและแบบแผนการแก้ปัญหาของนักเรียนในชุมชนเมือง และนักเรียนในชุมชนชนบท โดยในแต่ละส่วนจะมีผลการวิจัยโดยสรุปดังนี้

1. ลักษณะปัญหาที่พบในโรงเรียนประถมศึกษา

ในการศึกษารูปแบบสถานการณ์ถือว่าเป็นปัญหา หมายถึง สถานการณ์ที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากการสร้างของครู เพื่อฝึกฝนให้นักเรียนแก้ปัญหาในวิชาต่าง ๆ แต่เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากการเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และสิ่งแวดล้อมรอบตัว และสถานการณ์นั้น ๆ ก่อให้เกิดความไม่พอใจ ดับช้องใจ เจ็บปวด ไม่สะดวกในการทำกิจกรรม ซึ่งสถานการณ์นี้ส่งผลต่อนักเรียนกระทำการเพื่อทำให้สถานการณ์นั้น ๆ หมดไป หรือเปลี่ยนแปลง ลักษณะปัญหาที่พบในโรงเรียนประถมศึกษาทั้งในชุมชนเมือง และชุมชนชนบท มี 3 ประเภทใหญ่ ๆ ซึ่งเรียงตามความมากน้อยของการเกิดปัญหาได้ คือ ปัญหาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ปัญหาจากสิ่งแวดล้อม และปัญหาจากความต้องการของบุคคล

ก. ปัญหาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เป็นสถานการณ์ที่ทำให้นักเรียนเกิดความไม่พอใจเนื่องจากการเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่นในโรงเรียน เช่น เพื่อน ครู นักเรียนชั้นอื่น สถานการณ์ที่เกิดขึ้นเรียงตามความมากน้อยของการเกิดได้ 6 ลักษณะ ดังนี้ ปัญหาการถูกแกล้ง การถูกล้อเลียน เป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนทุกคนแต่จะเกิดมากน้อยไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพและแบบแผนการแก้ปัญหาที่ใช้ ปัญหาที่พบมีลักษณะดังนี้ การถูกแกล้ง เช่น ถูกตีขม ล้อคอคอตีเข้า การถูกล้อเลียน เช่น ล้อชื่อแม่ ล้อบมด้อย ล้อความผิดพลาดในอดีต ล้อเรื่องแฟน และการพูดหลอกลวงให้ทำกิจกรรม การถูกแกล้ง ถูกล้อเลียนนี้ ผู้ก่อปัญหามักจะหาด้วยความสนุกสนาน แต่ผู้แก้ปัญหารับรู้ว่าเป็นเจตนาที่จะทำให้เกิดความเจ็บปวดไม่สบายใจ อันอาจขึ้นปัญหาการถูกทำร้าย การถูกบังคับ เป็นสถานการณ์ที่นักเรียนส่วนใหญ่ในโรงเรียนพบ แต่ผู้ก่อปัญหามีเพียงนักเรียนบางคนเท่านั้น เป็นสถานการณ์ที่ผู้ก่อปัญหาตั้งใจกระทำให้เกิดความเจ็บปวด ไม่สบายใจ อันอาจ ก้าว และคู่กรณีรับรู้ตรงกันว่า ตั้งใจกระทำ การถูกทำร้ายและถูกบังคับนี้ แบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ การถูกทำร้าย ซึ่งอาจจะเป็นการทำร้ายทางกาย เช่น ตบ ตี เตะ ตีขม หรือ

ถูกทำร้ายทางจิตใจ เช่น ตำรวจด้วยค้อนขวาน ตำพ้อแม่ และการถูกบังคับให้กระทำตามที่ผู้ก่อปัญหา ต้องการ เช่น บังคับให้ซื้อของ หยิบของ เป็นต้น ปัญหาการถูกแย่งของ หรือพาของไปใช้โดยไม่ บอกกล่าว ซึ่งอาจจะเป็นไปในลักษณะแย่งของในขณะที่ซื้ออยู่ พาของไปใช้แล้วทำให้สิ่งของเสียหาย หนีสิ่งของไปใช้โดยไม่บอกกล่าวเจ้าของก่อน แย่งของไปใช้แล้วคืนกลับโดยการโยน หรือคืนกลับ ไม่ครบ หรือการถูกลัดคิวในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ปัญหาเพื่อนท้าวไม่ดี สถานการณ์ที่รับรู้ว่าเป็นเพื่อน ท้าวไม่ดี ไม่เหมาะสมนั้น อาจจะเป็นไปในลักษณะการไม่ตั้งใจเรียนหรือไม่ทำกิจกรรมที่ครูมอบหมาย ำให้ การที่เพื่อนฝ่าฝืนกฎระเบียบที่กำหนดไว้ หรือมีพฤติกรรมไม่ดี เช่น หนีของครูมาเล่น พุดไม่เพราะ ปัญหาเพื่อนไม่ช่วยทำงานกลุ่ม ปัญหาจากการที่เพื่อนไม่ช่วยทำงานกลุ่มนั้น เกิดเมื่อต้องทำงานกลุ่ม ร่วมกันแล้วเพื่อนไม่ช่วยทำงาน ทำงานไม่ถูกต้องหรือแก้ไขผลงานไม่ให้เป็นไปตามข้อตกลง ซึ่งจะ ทำให้ผลงานที่ออกมาไม่ดี ไม่เสร็จตามเวลาที่กำหนด หรือไม่ เป็นไปตามที่กำหนด และปัญหาการ ไม่ชอบครู ปัญหาที่เกิดขึ้นบ่อย และเกิดกับนักเรียนบางคนเท่านั้น สาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหานี้ขึ้น ได้แก่ การเคยถูกดุต่อหน้าเพื่อนทั้งห้อง การที่ครูนำพฤติกรรมไปเปรียบเทียบกับนักเรียนคนอื่น โดยเฉพาชนักเรียนที่เป็นคู่แข่งกัน การถูกครูดุโดยที่คิดว่าตัวเองไม่มีความผิด และการรับรู้ว่าครู ไม่ยุติธรรม

ข. ปัญหาจากสิ่งแวดล้อม เป็นสถานการณ์ที่ทำให้เด็กเรียนเกิดความคับข้องใจ เนื่องจากสิ่งของรอบตัว สถานที่ สภาพดินฟ้าอากาศ และกฎระเบียบที่สร้างขึ้นมาขัดขวางไม่ ให้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างสะดวก ปัญหาจากสิ่งแวดล้อม แบ่งได้เป็น 3 ปัญหาย่อย เรียง ตามลำดับความมากน้อยได้ดังนี้

1) ปัญหาจากสิ่งแวดล้อมด้านวัสดุอุปกรณ์ และสถานที่ในโรงเรียน

ลักษณะของปัญหาที่พบคือ การขาดสิ่งของ เครื่องมือ อุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ การขาดทักษะ ำในการใช้อุปกรณ์และการทำงาน สิ่งของชำรุด / ำใช้ไม่ได้ และสถานที่ในโรงเรียนไม่สะอาด ไม่สะดวกในการใช้

2) ปัญหาจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ลักษณะของปัญหาที่พบมีดังนี้ คือ

ปัญหาจากสิ่งแวดล้อมเป็นปัญหาจากพืช สัตว์ ที่อยู่รอบตัว เช่น การเล่นปลากัดแล้วปลากัดบาดเจ็บ ตอกไม้อยู่บนต้นไม้สูงแต่ต้องการเล่น ปัญหาจากสภาพดินฟ้าอากาศ เช่น ลมพัดทำให้ทำกิจกรรม

ไม่สะดวก แต่ต้องขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น อาจกำหนดแต่ไม่มีสื่อกำหนด สามารถโคลน ที่ทำมาทำให้
สื่อฟ้าเป็น

3) ปัญหาจากสิ่งแวดล้อมทางสังคม ลักษณะของปัญหาที่พบมี 2 ลักษณะ คือ
การคับข้องใจ ไม่สะดวกในการที่จะต้องกระทำตามกฎหมาย ระเบียบและแนวปฏิบัติบางอย่างและการที่
ต้องทำงานที่ได้รับมอบหมายที่ไม่ชอบหรือไม่สามารถทำได้ เพราะมีอุปสรรคบางอย่างมาขัดขวาง

ค. ปัญหาจากความต้องการของบุคคล เป็นสภาพการณ์ที่ทำให้เกิดความ
คับข้องใจ ไม่พอใจ เนื่องจากพบกับอุปสรรคบางอย่างที่มาขัดขวาง ทำให้ไม่สามารถกระทำการ
บางอย่างเพื่อตอบสนองความต้องการได้ ปัญหาที่พบมี 4 ลักษณะ คือ ปัญหาด้านความต้องการ
ทางกาย ปัญหาจากความต้องการปลอดภัย ปัญหาจากความต้องการด้านความรักความสนใจและ
การยอมรับจากกลุ่ม และปัญหาด้านความต้องการทำกิจกรรมอื่นที่สนใจ ลักษณะของปัญหาที่พบมีดังนี้
ปัญหาจากความต้องการทางกายที่พบ 3 แบบ คือ ความต้องการด้านอาหาร ได้แก่ อาหารไม่อร่อย
อาหารแพง โรงอาหารอบอ้าว โต๊ะอาหารสกปรก คิวในการซื้ออาหารยาว ความต้องการ
ขับถ่าย ได้แก่ การมีกฎระเบียบบางอย่างทำให้ไม่สามารถออกไปขับถ่ายได้ ห้องน้ำไม่สะอาด
และปัญหาจากความเจ็บป่วย ความผิดปกติของร่างกาย ได้แก่ การป่วยเป็นไข้ไม่สามารถทำกิจกรรม
ได้ ปัญหาจากความต้องการปลอดภัย ปัญหาในลักษณะนี้เป็นสภาพที่เกิดความไม่มั่นใจ กลัว อาจเมื่อ
ต้องพบกับบุคคลหรือต้องทำกิจกรรม ลักษณะปัญหาจากความต้องการปลอดภัยนี้ ได้แก่ การไม่มั่นใจ
ในการทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย การกลัวครูด และการกลัวเพื่อนแกล้ง รังแก ล้อเลียน ปัญหา
ด้านความรักความสนใจและการยอมรับจากกลุ่ม เป็นสภาพการณ์ที่ผู้แก้ปัญหาเกิดความหดหู่ ไม่
สบายใจ รู้สึกว่าถูกรังเกียจจากเพื่อนและครู และต้องการที่จะให้เพื่อน และครูสนใจ และยอมรับว่า
ตนเองมีค่า และปัญหาด้านความต้องการทำกิจกรรมอื่นที่สนใจ เป็นสภาพการณ์ที่ต้องทำกิจกรรมที่ครู
หรือโรงเรียนจัดขึ้น แต่กิจกรรมนั้นเป็นกิจกรรมที่ไม่ชอบ ไม่ตรงกับความสนใจหรือเป็นกิจกรรมที่
ก่อให้เกิดที่ไม่พอใจ เช่น ร้อน เปื้อน ว่าง เป็นต้น

2. แบบแผนการแก้ปัญหาที่เลือกใช้

แบบแผนการแก้ปัญหาที่นักเรียนเลือกใช้นั้นพบว่า มี 2 แบบแผน คือ แบบแผน
การแก้ปัญหาด้วยตนเอง และแบบแผนการแก้ปัญหาแบบให้บุคคลอื่นช่วยเหลือ สำหรับแบบแผนการ
แก้ปัญหาด้วยตัวเองนั้น มีลักษณะย่อย ๆ หลายลักษณะ ขึ้นอยู่กับปัญหาที่พบ ดังนี้ แบบแผนการแก้ปัญหา

ด้วยตนเอง เมื่อพบกับปัญหาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จะมี 4 ลักษณะคือ การยินยอม/หลบหนี การเพิกเฉยหน้า การลดความตึงเครียดและการอ้อมซอม

ก. การแก้ปัญหาแบบยินยอม/หลบหนี

การแก้ปัญหาแบบยินยอม เป็นการแก้ปัญหาที่ผู้แก้ปัญหาไม่แสดงพฤติกรรมใด ๆ ขึ้น เมื่อพบกับปัญหาจนเหมือนกับไม่ได้เกิดปัญหาขึ้น หรือเป็นไปในลักษณะที่ผู้แก้ปัญหาแสดงพฤติกรรมตามที่ผู้ก่อปัญหาต้องการให้กระทำโดยไม่ได้ตั้งใจ แต่ไม่ได้แสดงพฤติกรรมชัดเจน ซึ่งอาจจะแก้ปัญหาได้สำเร็จทำให้ปัญหาหมดไป คือ ผู้ก่อปัญหาหยุดก่อปัญหา เพราะขบarrassความต้องการแล้ว หรือผู้แก้ปัญหาต้องเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาใหม่ เช่น การหลบหนี การเพิกเฉยหน้าได้ตอบ เพราะผู้ก่อปัญหายังคงก่อปัญหาต่อไปอีก

ส่วนการแก้ปัญหาแบบหลบหนีนั้น เป็นการแก้ปัญหาที่ผู้แก้ปัญหาไม่แสดงพฤติกรรมโต้ตอบกลับผู้ก่อปัญหา แต่จะออกจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อที่จะไม่ต้องพบกับสถานการณ์ที่ไม่พอใจนั้น การออกจากสถานการณ์มี 2 ลักษณะ คือ การออกจากสถานการณ์เมื่อเกิดปัญหาขึ้น และการออกจากสถานการณ์ที่คาดว่าจะเกิดปัญหาขึ้น

ข. การแก้ปัญหาแบบเพิกเฉยหน้า เป็นการแก้ปัญหาที่ผู้แก้ปัญหาแสดงความไม่พอใจหรือแสดงพฤติกรรมโต้ตอบกลับเมื่อเกิดปัญหาขึ้น การโต้ตอบที่แสดงออกมีระดับความรุนแรงแตกต่างกัน คือ การแสดงความไม่พอใจ หรือบอกผลการกระทำ การโต้ตอบ เพื่อให้หยุดก่อปัญหา การทำให้เพื่อนโต้ตอบ การก้าวร้าว ใช้อำนาจ โต้ตอบอย่างรุนแรงเพื่อให้หลบหนีหรือได้สิ่งที่ต้องการ

ค. การแก้ปัญหาแบบลดความตึงเครียด เป็นการนำคำพูดมาเปลี่ยนแปลงความหมายในลักษณะใหม่ที่แตกต่างไปจากความหมายเดิม หรืออาจจะเป็นการเปลี่ยนเสียงในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งทำให้ผู้ก่อปัญหาหรือผู้ที่อยู่ในสถานการณ์ปัญหารู้สึกขบขันและหัวเราะ ทำให้ปัญหาลดความตึงเครียดลง

ง. แบบแผนการแก้ปัญหาแบบอ้อมซอม เป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ผู้แก้ปัญหาเลือกวิธีการแก้ปัญหาที่ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายตามที่ตนเองต้องการทั้งหมด แต่เป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ทั้งผู้ก่อปัญหาและผู้แก้ปัญหาต่างก็บรรลุเป้าหมายในการแก้ปัญหาในระดับหนึ่ง เป็นการแก้ปัญหาที่พบน้อยที่สุดในการศึกษาครั้งนี้ การแก้ปัญหาแบบนี้เน้นทั้งความสัมพันธ์ระหว่างกัน และผลสำเร็จที่เกิดขึ้น คือ สามารถแก้ปัญหาได้

ส่วนแบบแผนการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เมื่อพบกับปัญหาจากสิ่งแวดล้อม และปัญหา จากความต้องการของบุคคลนั้นมี 4 ลักษณะ คือ การทำซ้ำ การหาสิ่งอื่นมาแทน การนำความรู้ มาใช้ในการวางแผนแก้ปัญหา และการใช้กลไกป้องกันตัว

ก. การแก้ปัญหาแบบทำซ้ำ ๆ เป็นการนำวิธีการเดิมที่เคยใช้แล้วมาใช้ซ้ำอีกใน การแก้ปัญหา วิธีการแก้ปัญหานั้นซ้ำ ๆ นั้น เป็นวิธีการที่เคยแก้ปัญหามาแล้วในอดีตและผู้แก้ปัญหา คาดว่าถ้าหากนำมาใช้ซ้ำอีกก็จะทำให้อีกได้

ข. การแก้ปัญหาแบบหาสิ่งอื่นมาแทน

การแก้ปัญหาแบบหาสิ่งอื่นมาแทนมีหลายลักษณะดังต่อไปนี้ คือ การเปลี่ยนวิธีการ หลาย ๆ วิธี การเปลี่ยนอุปกรณ์ใหม่ เมื่อแก้ปัญหาคั้งแรกไม่ได้ หรือการทากิจกรรมอื่นแทน กิจกรรมที่ไม่ต้องการทำ การเปลี่ยนวิธีการหลาย ๆ วิธีนี้อาจจะเปลี่ยนแบบเดาสุ่ม หรือเป็นการเปลี่ยน แบบใช้ความรู้มาคาดเดาหาวิธีการแก้ปัญหาและทดลองแก้ปัญหานั้นแก้ได้สำเร็จ ซึ่งก็คือ การใช้ วิธีการทางวิทยาศาสตร์มาแก้ปัญหานั้นเอง ส่วนการเปลี่ยนอุปกรณ์ใหม่นั้น เป็นการนำความรู้ที่มีอยู่ หรือความรู้ที่ได้มาใหม่คิดเปลี่ยนอุปกรณ์ที่ใช้ในการแก้ปัญหา ซึ่งทำให้อีกได้ง่ายขึ้น ส่วนการ ทากิจกรรมอื่นแทนกิจกรรมที่ไม่ต้องการทำนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือทากิจกรรมใหม่ มาทำเพื่อจะได้ไม่ต้องทากิจกรรมที่ครูหรือโรงเรียนจัดขึ้นซึ่งไม่ยอมทากิจกรรมที่เลือกทำอาจจะ เป็นกิจกรรมที่ได้รับการยอมรับจากครู กิจกรรมหลอกหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่อยากทำแม้ว่าจะไม่ เหมาะสม

ค. การแก้ปัญหาแบบนำความรู้มาใช้ในการวางแผนแก้ปัญหา การแก้ปัญหาแบบนี้ มีหลายลักษณะดังต่อไปนี้ การแก้ปัญหาแบบนำความรู้เดิมมาใช้ในการสถานการณ์ใหม่ที่เหมือนกันกับปัญหาเดิม เป็นการนำวิธีการเดิมที่เคยใช้ได้ผลแล้วมาใช้อีกในการแก้ปัญหานั้น การแก้ปัญหาแบบปรับเปลี่ยน หน้าที่สิ่งของ เป็นการนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการปรับเปลี่ยนหน้าที่สิ่งของ เพื่อใช้ในจุดประสงค์ ใหม่อันต่างจากหน้าที่เดิมเป็นการแก้ปัญหาแบบสร้างสรรค์วิธีการใหม่ ๆ มาแก้ปัญหา การแก้ปัญหา แบบฮิวริสติก เป็นการแก้ปัญหาคั้งผู้แก้ปัญหานั้นนำความรู้มาวางแผนและเลือกใช้วิธีการแก้ปัญหานั้น ที่เหมาะสม ตรงกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งพบ 3 แบบ คือ การแก้ปัญหาแบบกรวยวนการสู่เป้าหมาย เป็นการทำให้ปัญหายาก ซับซ้อน แยกออกเป็นส่วน ๆ และแก้ปัญหาคั้งส่วนจนสำเร็จ ซึ่งทำให้อีก ใหญ่ถูกแก้ด้วย การแก้ปัญหาแบบย้อนกลับเป็นการแก้ปัญหาคั้งลักษณะนี้ เริ่มจากเป้าหมายไปสู่สภาพ เริ่มต้นของปัญหา เป็นการแก้ปัญหาคั้งที่พบน้อยในการศึกษาคั้งนี้ การแก้ปัญหาแบบจับคู่แบบแผน

เป็นการแก้ปัญหามือต้องจับคู่ หรือหาสิ่งทีเหมือนกันมาเข้าคู่กัน ซึ่งพบว่าเป็นการแก้ปัญหาคู่กันที่พบบ่อยเหมือนกัน นอกจากนี้การแก้ปัญหามาแบบฮิวริสติกแล้วยังมีการแก้ปัญหามาแบบนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาใช้ เป็นการแก้ปัญหามีการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่มีอยู่มาใช้ในการวางแผนหาวิธีแก้ปัญหาคู่กัน ซึ่งมักจะแก้ปัญหาคู่กันสำเร็จ นอกเหนือจากนี้ยังมีการป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นการหาวิธีการแก้ปัญหาคู่กัน และแก้ไขปัญหาคู่กันก่อนที่จะเกิดปัญหาคู่กันขึ้น เนื่องจากเคยได้รับผลเสียจากการเกิดปัญหาคู่กันมาก่อน

ง. การแก้ปัญหามาแบบใช้กลไกป้องกันตัว

การแก้ปัญหามาแบบใช้กลไกป้องกันตัว เป็นการแก้ปัญหามาที่ผู้แก้ปัญหามาเลือกแก้ไขเพื่อลดความคับข้องใจ ไม่สบายใจในการกระทำ หรือไม่สามารถกระทำพฤติกรรมบางอย่างได้ การแก้ปัญหามาแบบนี้ แบ่งได้ 4 ลักษณะ ดังนี้คือ การอ้างเหตุผลไม่จริง เป็นการนำเหตุผลมาอ้างเพื่อกระทำบางอย่าง หรือไม่กระทำบางอย่าง ตามความต้องการ ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม และเหตุผลที่นำมาอ้างนั้นไม่เป็นเหตุผลที่แท้จริง การโทษคนอื่น เป็นการปิดความผิดที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตัวเองให้บุคคลอื่นรับผิดชอบแทน การแสดงพฤติกรรมเด่น มี 2 แบบ คือ การแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากสภาพปกติ และการนำสิ่งของให้บุคคลอื่นไม่มีมาอวด แสดงเพื่อเรียกร้องความสนใจจากเพื่อนหรือบุคคลอื่น นอกจากนี้ยังพบการฝันกลางวัน ซึ่งเป็นการสร้างเรื่องราวขึ้นมาเพื่อให้บุคคลอื่นสนใจ เรื่องราวที่สร้างขึ้นเป็นเรื่องที่แตกต่างไปจากสภาพความจริงที่เป็นอยู่

ส่วนแบบแผนการแก้ปัญหามาแบบให้บุคคลอื่นช่วยเหลือนั้น แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ การให้ผู้ใหญ่ช่วยเหลือ และการให้เพื่อนช่วยเหลือ สำหรับการให้ผู้ใหญ่ช่วยเหลือนั้น อาจจะเห็นว่าเป็นลักษณะให้ผู้ใหญ่ช่วยแก้ปัญหามา หรือเป็นการใช้อำนาจของผู้ใหญ่ในลักษณะที่เป็นการอ้างชื่อหรือใช้อำนาจของผู้ใหญ่ หรือผู้มีอำนาจมากกว่าเมื่อเกิดปัญหามาขึ้น เพื่อให้ผู้แก้ปัญหามาเกรงกลัวและหยุดก่อนแก้ปัญหามา การอ้างอำนาจของผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจเหนือกว่า ซึ่งอาจจะเห็นเพียงการพูดว่าจะฟ้องหรืออาจจะเป็นการฟ้องผู้ใหญ่ว่าจริง ๆ เพื่อให้ช่วยแก้ปัญหามาให้ ส่วนการให้เพื่อนช่วยเหลือนั้นเป็นการแก้ปัญหามาที่ผู้แก้ปัญหามาให้เพื่อนแก้ปัญหามาแทน เมื่อพบปัญหามา ซึ่งอาจจะเห็นช่วยเหลือทันทีที่พบปัญหามา ให้ช่วยเหลือเมื่อแก้ปัญหามาไม่ได้ หรือถ้าพิจารณาวิธีการที่ให้เพื่อนช่วยเหลือจะพบ 2 ลักษณะ คือ การบังคับให้เพื่อนช่วยเหลือ และการขอร้องให้ช่วยเหลือเมื่อมีปัญหามาขึ้น

3. ปัจจัยที่ช่วยอธิบายการก่อปัญหา การเกิดปัญหา และปัจจัยที่ช่วยอธิบายการเลือกใช้แบบแผนในการแก้ปัญหา

ปัจจัยที่ช่วยอธิบายการก่อปัญหาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สรุปได้

7 ปัจจัยดังนี้

1) บุคลิกภาพ

ผู้ก่อปัญหาที่มีบุคลิกภาพซึ่งเล่นมุกจะก่อปัญหาการแก้ง การล้อเลียนขึ้น ส่วนผู้ก่อปัญหาที่มีบุคลิกภาพก้าวร้าวจะก่อปัญหาการแก้งการล้อเลียน การทำร้ายและบังคับ การแย่งของ และการไม่ช่วยงานกลุ่ม

2) การเรียกร้องความสนใจจากบุคคลอื่น

ผู้ก่อปัญหาที่ต้องการให้ผู้อื่นสนใจ ทั้งในลักษณะที่เป็นบุคคลในสถานการณ์นั้น ๆ หรือเป็นผู้แก้ปัญหา ผู้ก่อปัญหาจะก่อปัญหาการแก้ง การ ล้อเลียน การทำร้ายการบังคับ และการแย่งของขึ้น

3) การได้รับแรงเสริมจากการก่อปัญหาของคู่กรณี

การได้รับแรงเสริมจากการที่ผู้แก้ปัญหาไม่เคยโต้ตอบอย่างรุนแรงเลย หรือใช้วิธีการยินยอมเสมอเมื่อพบปัญหาขึ้นจะทำให้ผู้ก่อปัญหาการแก้ง การล้อเลียน การทำร้าย การบังคับอีกในครั้งต่อไป

4) ความขัดแย้งที่มีมาก่อน

ความขัดแย้งที่คู่กรณีเคยมีมาก่อน จะทำให้ผู้ก่อปัญหา ก่อปัญหาการทำร้าย การบังคับขึ้นมาอีก

5) การขาดสิ่งของ

การขาดสิ่งของที่จะนำมาใช้สนองความต้องการ ทั้งความต้องการในการเล่น และความต้องการในการทำกิจกรรม จะทำให้ก่อปัญหาการแย่งของ หรือหาของไปใช้โดยไม่บอกกล่าวขึ้น

6) กิจกรรมที่ครูหรือโรงเรียนจัดขึ้น

กิจกรรมที่ครูหรือโรงเรียนจัดขึ้นที่มีลักษณะไม่น่าสนใจ ผู้ก่อปัญหาไม่สามารถร่วมกิจกรรมได้ เพราะการขาดความรู้และความสามารถ หรือการที่มีกิจกรรมอื่นน่าสนใจกว่า ซึ่งมัก

จะเป็นการเล่น จะทำให้ก่อปัญหา การทำตัวไม่ดีไม่เหมาะสมขึ้น นอกจากนี้จะก่อปัญหาการไม่ช่วยงานกลุ่มด้วย

7. การไม่มีผู้ใหญ่ในสถานการณ์

การที่ไม่มีผู้ใหญ่ในสถานการณ์นั้น ๆ จะเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้ก่อปัญหากระทำตัวไม่ดี ไม่เหมาะสมขึ้น

ส่วนปัจจัยที่ช่วยอธิบายการเกิดปัญหาทั้ง 3 ประเภท สรุปได้ 12 ปัจจัย ดังนี้

1. บุคลิกภาพ

ผู้ก่อปัญหาที่มีบุคลิกภาพดี เล่น ซึ่งมีความต้องการเล่นสนุกสนานอยู่เสมอ ทำให้เกิดปัญหาจากการขาดของเล่น การขาดทักษะในการใช้สิ่งของที่นำมาเล่น และพบปัญหาจากสิ่งของชำรุด ผู้ก่อปัญหาที่มีบุคลิกภาพก้าวร้าว ที่ชอบก่อปัญหาขึ้น ทำให้เกิดความขัดแย้งกับบุคคลอื่นอยู่เสมอ จะทำให้เกิดปัญหาการทำร้าย การบังคับจากผู้ก่อปัญหาที่มีอำนาจมากกว่า ส่วนผู้ก่อปัญหาที่มีบุคลิกภาพเฉย ไม่แสดงออกและเรียบร้อย เนื่องจากการไม่เคยใช้ชีวิตที่รุนแรงเลย จึงทำให้เกิดปัญหา การแก่งแย่ง ล้อเลียน การทำร้ายและบังคับ และการแย่งของขึ้น

2. การได้รับผลที่ไม่พอใจ

การได้รับผลที่ไม่พอใจนั้น มีทั้งในลักษณะการได้รับผลจากการพบกับสถานการณ์นั้น ๆ การที่เคยได้รับผลในอดีต และการที่คาดว่าจะเกิดผลที่ไม่พอใจขึ้น สำหรับการได้รับผลที่ไม่พอใจจากการพบกับสถานการณ์นั้น ๆ ได้แก่ การได้รับผลการทำร้ายที่รุนแรง เช่น เจ็บปวดมาก อับอายคนอื่นทำให้เกิดปัญหา การถูกทำร้าย และบังคับขึ้น การได้รับความอับอายจากการที่ถูกครุฑาหนีต่อหน้าเพื่อนและนำไปเปรียบเทียบกับเพื่อนคนอื่น ทำให้เกิดปัญหาการไม่ชอบครูขึ้น การได้รับการรังเกียจ ไม่ยอมรับให้ร่วมทำกิจกรรม จะทำให้เกิดปัญหาความต้องการความรัก ความสนใจและการยอมรับจากกลุ่ม ความเจ็บปวดและการที่ไม่สามารถทำกิจกรรมได้ตามปกติ เมื่อเกิดความเจ็บป่วยขึ้นนั้นทำให้เกิดปัญหาขึ้น นอกจากนี้การได้รับผลเสียจากการทำกิจกรรมที่จัดขึ้น เช่น ร้อน เปื้อน ง่วง ทำให้เกิดปัญหาความต้องการทำกิจกรรมอื่นแทน ส่วนการที่เคย

ได้รับผลในอดีต และกลัวว่าจะเกิดผลที่ไม่พอใจอีก เช่น การที่เพื่อนทำตัวไม่ดี ไม่เหมาะสม จึงทำให้ครูดูที่ห้อง ทำให้เกิดปัญหาเพื่อนทำตัวไม่ดีไม่เหมาะสมขึ้น สำหรับการคาดว่าจะเกิดผลที่ไม่พอใจขึ้น เช่น การกลัวผลงานกลุ่มจะไม่เสร็จตามเวลา ไม่ดี จะทำให้เกิดปัญหาเมื่อเพื่อนไม่ช่วยงานกลุ่ม

3. การรับรู้พฤติกรรมของคู่กรณีและผู้แก้ปัญหาไม่ชอบ

การรับรู้พฤติกรรมบางอย่างของคู่กรณี ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ผู้แก้ปัญหาไม่ชอบ ทำให้เกิดปัญหาขึ้น เช่น การรับรู้ว่าคุณครูมีเจตนาทรยศ จะทำให้เกิดปัญหาการแกล้งและล้อเลียนขึ้น การรับรู้ว่าคุณครูไม่ชอบช่วยเหลืองานกลุ่มอยู่เสมอ จะทำให้เกิดปัญหาเพื่อนไม่ช่วยงานกลุ่ม การรับรู้ว่าคุณครูมีนิสัยขี้ขโมยของก็จะเกิดปัญหาการนำของไปใช้โดยไม่บอกกล่าวขึ้น แม้ว่าผู้แก้ปัญหาไม่ได้เจตนาในครั้งนั้นก็ตาม ส่วนการรับรู้ว่าคุณครูไม่เชื่อถือ ไม่ยอมรับฟังความคิดเห็น จะทำให้เกิดปัญหาไม่ชอบครูขึ้น

4. ความขัดแย้งที่มีมาก่อน

ความขัดแย้งที่มีมาก่อน ระหว่างผู้แก้ปัญหาและผู้แก้ปัญหา ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าการใช้วิธีการแก้ปัญหาที่ไม่ได้ทำให้ปัญหาหมดลงอย่างสิ้นเชิง เช่น การก้าวร้าว การขมขื่น / หลบหนี ทำให้เกิดปัญหาการถูกแกล้งล้อเลียน ซ้ำอีก นอกจากนี้การไม่ชอบลักษณะนิสัยของผู้แก้ปัญหา ทำให้ผู้แก้ปัญหาเกิดปัญหาขึ้น เมื่อผู้แก้ปัญหานำสิ่งของของผู้แก้ปัญหาไปใช้โดยไม่บอกกล่าว

5. ลักษณะสิ่งของ

ลักษณะสิ่งของที่ทำให้เกิดปัญหานั้น มีทั้งในลักษณะสิ่งของส่วนตัวที่ชอบมาก สิ่งของที่เป็นของใหม่ เป็นสิ่งของที่ต้องใช้ในการทำกิจกรรม หรือตอบสนองความต้องการในขณะนั้น แต่ถูกแย่งของไปใช้หรือหาไปใช้โดยไม่บอกกล่าว การขาดทักษะการใช้สิ่งของ และเป็นของเล่นที่กำลังเล่นอยู่แล้วเกิดชำรุดเสียหายก็จะเกิดปัญหาขึ้น

6. การได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่

การได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่ จะทำให้เกิดปัญหาในลักษณะที่ต้องทำกิจกรรมนั้น แต่สิ่งของที่ใช้ทำกิจกรรมชำรุด เสียหาย ขาดทักษะในการใช้สิ่งของนั้น ๆ การได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่ให้ดูแลพฤติกรรมของเพื่อน ทั้งในลักษณะที่ครูมอบหมายบทบาทให้ หรือการรับรู้บทบาทหน้าที่เอง จะทำให้เกิดปัญหาเมื่อเพื่อนทำตัวไม่ดีไม่เหมาะสมขึ้น

7. กิจกรรมที่ครูและโรงเรียนจัดขึ้น

กิจกรรมที่จัดขึ้นและไม่ตอบสนองความต้องการของนักเรียน จะทำให้เด็กเรียนเกิดปัญหาความต้องการทำกิจกรรมอื่นแทน นอกจากนี้เหตุผลที่กิจกรรมดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหา เพราะการขาดความรู้พื้นฐาน การไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรม และการเกิดผลเสียจากการทำกิจกรรมนั้น เช่น รื้อน เบื่อ ง่วง ถูกรังแกจากเพื่อน

8. กฎ ระเบียบ ที่สร้างขึ้น เวลาที่กำหนด

กฎ ระเบียบ ที่สร้างขึ้น เวลาที่กำหนด เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหา เนื่องจาก กฎ ระเบียบ นั้น มาขัดขวางไม่ให้ทำกิจกรรมที่กำหนดได้อย่างสะดวกหรือเวลาที่กำหนด ทำให้กลัวผลงานจะไม่เสร็จตามเวลา

9. ฐานะทางเศรษฐกิจ

ฐานะทางเศรษฐกิจทำให้เกิดปัญหา การขาดสิ่งของ ซึ่งอาจจะเป็นสิ่งของเครื่องใช้ในการทำกิจกรรม การขาดเงินในการซื้ออาหาร และสิ่งของต่าง ๆ

10. สภาพความไม่พร้อมของโรงเรียน

สภาพความไม่พร้อมของโรงเรียนที่เป็นปัญหา ได้แก่ สภาพที่ไม่สะอาด สถานที่ไม่เพียงพอ เนื่องจากมีนักเรียนมากและความไม่พร้อมของโรงเรียนในกรณีที่มีสภาพทางธรรมชาติมาขัดขวางการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การมีโคลน ฟ้าท่อม ไม่สามารถเล่นได้ หรือทำกิจกรรมได้ ก็ทำให้เกิดปัญหาขึ้น

11. สภาพครอบครัวและการเลี้ยงดูของพ่อแม่

การที่นักเรียนได้รับการเลี้ยงดูแบบขาดความอบอุ่น จะทำให้เด็กเรียนเกิดปัญหาความรัก ความสนใจ และการยอมรับจากกลุ่ม

12. สภาพความเป็นเมือง และชนบท

การมีโอกาสเลือกอาหารและสิ่งของต่าง ๆ เสมอ ของนักเรียนในชุมชนเมือง ทำให้เกิดปัญหาความต้องการอาหารขึ้น

ปัจจัยที่ช่วยอธิบายการเลือกใช้แบบแผนการแก้ปัญหาที่มี 15 ปัจจัย แต่แบ่งได้ 2 ลักษณะ คือ ปัจจัยภายในตัวนักเรียน 7 ปัจจัย คือ ความรู้/ประสบการณ์เดิม เพศ บุคลิกภาพ ที่สนใจในการแก้ปัญหา การได้รับผลที่ไม่พอใจ การทำกิจกรรมอื่นที่น่าสนใจ และการขาดความสามารถในการต่อสู้ ส่วนปัจจัยภายนอกตัวนักเรียน 8 ปัจจัย คือ การทำตามตัวแบบ การทำตามคำแนะนำของผู้ใหญ่ ความสัมพันธ์ที่ดีของคู่อริ การมีบุคคลอื่นอยู่ในสถานการณ์ การได้รับมอบหมาย บทบาทหน้าที่ วัฒนธรรม กฎ ระเบียบ และแนวปฏิบัติ สภาพครอบครัวและการเลี้ยงดูของพ่อแม่ สภาพความเป็นเมืองและชนบท ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) ปัจจัยภายในตัวนักเรียน

ก) ความรู้/ประสบการณ์เดิม

จากข้อมูลพบว่า การนำความรู้ ประสบการณ์เดิมมาประยุกต์ใช้มีผลต่อความสำเร็จในการแก้ปัญหามาก ความรู้ที่นักเรียนนำมาใช้นั้นมาจากหลายแหล่งทั้งเป็นความรู้จากการเรียนการสอนในโรงเรียน ความรู้จากการมีโอกาสได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูมอบหมายให้รับผิดชอบ และความรู้จากการเล่น จากการทำงานที่รับผิดชอบที่บ้าน ความรู้ที่นักเรียนนำมาใช้อาจจะใช้ในลักษณะการนำความรู้เดิมที่เคยใช้ได้ผลมาใช้อีก การนำความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ ความรู้ที่นำมาปรับเปลี่ยนใหม่เพื่อใช้แก้ปัญหา การใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหา ซึ่งจะสังเกตพบว่า การนำความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหานั้น จะพบมากในนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ปานกลาง และนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำที่มีบุคลิกภาพที่เล่น ส่วนนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำที่มีบุคลิกภาพเฉยไม่แสดงออก จะมีการแก้ปัญหาแบบเดาสุ่ม ไม่นำความรู้มาแก้ปัญหาเพราะขาดความรู้ จึงทำให้แก้ปัญหาไม่ได้ นอกจากนี้ยังพบว่าความรู้เดิมที่มีอยู่บางครั้งทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาได้เพราะไม่เหมาะสมกับปัญหาใหม่ แต่นักเรียนที่ยึดติดกับวิธีการเดิม เพราะเคยใช้วิธีการนั้น ๆ แก้ปัญหาได้สำเร็จมาก่อน จะทำให้ใช้วิธีการนั้นแก้ปัญหาซ้ำ ๆ อีก

นอกจากนี้ประสบการณ์ที่ได้รับในอดีต ทั้งประสบการณ์เดิมที่ก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจเพราะแก้ปัญหาไม่ได้ หรือเกิดผลเสียและประสบการณ์เดิมที่ทำให้เกิดความพอใจเพราะแก้ปัญหาได้ หรือได้รับผลที่พอใจ จะมีผลต่อการเลือกใช้แบบแผนแก้ปัญหาในหลายลักษณะคือการที่เคยได้รับผลเสียจากการเกิดปัญหา ทำให้มีการป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นโดยจหาวิธีการ

แก้ปัญหาก่อนที่จะเกิดปัญหา ประสบการณ์จากการถูกตำหนิต่อว่าจากครูอยู่เสมอ ทำให้ใช้พฤติกรรม หลอกเมื่อต้องการทำกิจกรรมอื่นที่สนใจมากกว่า ประสบการณ์จากการได้รับความช่วยเหลือจาก ผู้ใหญ่ การรับรู้ว่าคุณใหญ่ให้การยอมรับ และการที่เกิดผลสำเร็จจากการขอความช่วยเหลือนั้น ทำให้ เลือกรับใช้การแก้ปัญหามาแบบให้คุณใหญ่ช่วยเหลือ ส่วนการรับรู้ว่าคุณใหญ่หรือผู้ใหญ่มิยอมรับ จะทำให้ แก้ปัญหาด้วยตนเอง นอกจากนี้ประสบการณ์จากการอ้างเหตุผลแล้วแก้ปัญหาก็ได้ ทำให้เลือกวิธีการ แก้ปัญหาแบบอ้างเหตุผลไม่ตรงกับความจริงอีก

ข. เพศ

ความแตกต่างระหว่างเพศกับการแก้ปัญหานั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะชุมชน โดยในโรงเรียนในชุมชนเมืองนั้นพบว่า นักเรียนหญิงจะใช้การแก้ปัญหามาแบบก้าวร้าว โต้ตอบโดย ใช้อำนาจมากกว่านักเรียนหญิงในโรงเรียนในชุมชนชนบท สำหรับในโรงเรียนชนบทพบว่านักเรียน หญิงจะใช้การแก้ปัญหามาแบบก้าวร้าวรุนแรงโต้ตอบ น้อยกว่านักเรียนชายอย่างเห็นได้ชัด ส่วนการ เลือกรับใช้แบบแผนการแก้ปัญหามาแบบอื่น ๆ ไม่ปรากฏความแตกต่างชัดเจนระหว่างเพศหญิงและเพศชาย

ค. บุคลิกภาพ

บุคลิกภาพของนักเรียนมีผลต่อการ เลือกแบบแผนในการแก้ปัญหามา โดยเฉพาะการแก้ปัญหามาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะปรากฏความแตกต่างอย่างชัดเจน จาก ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่มีบุคลิกภาพก้าวร้าว จะใช้แบบแผนการแก้ปัญหามาแบบเผชิญหน้า โดยเฉพาะการโต้ตอบเพื่อเอาให้หลาบจามาก นอกจากนี้ยังพบว่ามีการรับใช้แบบแผนการแก้ปัญหามาแบบ โทษคนอื่น และแบบให้คุณใหญ่ช่วยเหลือมาก โดยเฉพาะการบังคับให้ช่วยเหลือ นักเรียนที่มี บุคลิกภาพเรียบร้อยมักจะใช้แบบแผนการแก้ปัญหามาแบบยินยอม และอ่อนน้อมมากกว่าวิธีอื่น นอกจากนี้ ยังพบว่านักเรียนมักจะแก้ปัญหามาด้วยตนเอง มากกว่าจะให้คุณใหญ่ช่วยเหลือ นักเรียนที่มีบุคลิกภาพ แบบซื่อสัตย์มักจะใช้แบบแผนการแก้ปัญหามาหลายแบบ ทั้งการยินยอม เผชิญหน้า โต้ตอบ การแก้ปัญหามาแบบฮิวริสติก และโดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนหน้าที่สิ่งของและการแก้ปัญหามาแบบลดความตึงเครียด มาแก้ปัญหามาจพบมากกว่านักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบอื่น ส่วนนักเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบเฉยไม่ แสดงออก มักจะแก้ปัญหามาโดยวิธีการยินยอมและหลบหนีมากกว่าแบบแผนแบบอื่น และจะพบว่าเมื่อ พบปัญหาความต้องการที่จะทำกิจกรรมอื่น เมื่อครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ไม่สามารถจะ สนองตอบความสนใจ หรือไม่สามรถทำกิจกรรมตามที่ครูต้องการได้ นักเรียนกลุ่มนี้จะทำกิจกรรม อื่นๆ หลายๆ ลักษณะมาทำแทนกิจกรรมที่ครูจัดขึ้น

ง) ที่สนใจในการแก้ปัญหา

ที่สนใจในการแก้ปัญหา มีผลต่อความสำเร็จหรือไม่สำเร็จในการแก้ปัญหา จากการศึกษาข้อมูลพบว่า นักเรียนที่มีที่สนใจในการแก้ปัญหานั้นจะแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยตัวเอง ใช้วิธีการแก้ปัญหามากมาย ๑ วิธีจนกว่าจะบรรลุผลสำเร็จ ใช้วิธีการแก้ปัญหาแบบกระบวนการสู่เป้าหมาย และมักจะหาความรู้ในลักษณะต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน ทิศทางแก้ปัญหาด้วย นักเรียนกลุ่มนี้ เป็นนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงและปานกลาง หรือถ้าหากมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำก็จะเป็นนักเรียนที่มีบุคลิกภาพที่ขี้เล่น มีความอยากรู้อยากเห็น และมีการทำกิจกรรมต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา ส่วนนักเรียนที่มีที่สนใจในการแก้ปัญหานั้น มักจะเลือกแบบแผนการแก้ปัญหาแบบให้บุคคลอื่นช่วยเหลือ การหยุดแก้ปัญหาเมื่อแก้ปัญหาลงแล้วแก้ไม่สำเร็จ หรือถ้าหากแก้ปัญหานั้นไม่ได้ จะใช้วิธีการเดิมซ้ำ ๆ สำหรับนักเรียนที่มีที่สนใจในการแก้ปัญหามีบุคลิกภาพก้าวร้าวเพราะถูกตามใจจากบุคคลในครอบครัว นั้นมักจะทำให้ไม่พอใจเมื่อจะอดทนแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นนอกจากนี้พบว่า เป็นนักเรียนที่ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง และนักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ที่มีบุคลิกภาพแบบเฉยเมยไม่แสดงออก

จ) การได้รับผลที่ไม่พอใจ

การได้รับผลที่ไม่พอใจจะช่วยให้เลือกแบบแผนการแก้ปัญหาแตกต่างไปคือ ถ้าหากได้รับการแสดงความรังเกียจจากเพื่อน การถูกตำหนิจากครู จะทำให้เลือกวิธีการแสดงพฤติกรรมเด่น เพื่อทำให้รู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองสูงขึ้น การได้รับความเจ็บปวดจากการทำร้าย บังคับหรือแกล้ง ทำให้เลือกการแก้ปัญหาแบบโต้ตอบเพื่อให้หยุดก่อปัญหาและหลบหนี เพื่อจะได้ไม่ต้องพบกับสภาพความเจ็บปวดอีก

ฉ) การทำกิจกรรมอื่นที่สนใจ

การที่ผู้แก้ปัญหากำลังทำกิจกรรมอื่นที่สนใจอยู่ เช่น อ่านการ์ตูน ทำงานที่ชอบ อ่านหนังสือที่ชอบ จะทำให้เลือกวิธีการแก้ปัญหาแบบยินยอม

ช) การขาดความสามารถในการต่อสู้

เมื่อนักเรียนเกิดปัญหากับเพื่อนที่มีความสามารถในการต่อสู้เหนือกว่า ซึ่งอาจจะรูปร่างโตกว่า แข็งแรงกว่า หรืออาจจะรูปร่างเล็กกว่าก็ได้ จะทำให้เด็กเรียนเลือกวิธีการแก้ปัญหาแบบยินยอม/หลบหนี การเผชิญหน้าในลักษณะแสดงความไม่พอใจ หรือบอกผลการกระทำเมื่อได้รับความเจ็บปวดจากการกระทำของเพื่อนที่มีความสามารถในการต่อสู้เหนือกว่า

2. ปัจจัยภายนอกตัวนักเรียน

ก. ตัวแบบ

ตัวแบบที่พบว่ามีผลต่อการเลือกแบบแผนการแก้ปัญหา มาก มี 3 ลักษณะ คือ พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง ครู และเพื่อน จากข้อมูลที่พบว่า นักเรียนหญิงในเมือง จะแก้ปัญหาโดยการเผชิญหน้าโต้ตอบอย่างรุนแรง เพื่อให้หลายจากนั้น ปัจจัยสำคัญน่าจะเป็น เพราะการเห็นตัวแบบจากครู และเพื่อนที่ได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่ ใช้วิธีการแก้ปัญหา แบบนี้และแก้ปัญหาได้เสมอ นอกจากนี้จากข้อมูลเกี่ยวกับภูมิหลังทางครอบครัวของนักเรียนที่มี บุคลิกภาพก้าวร้าวมักจะให้เห็นตัวแบบการก้าวร้าว โดยการลงโทษหรือใช้อำนาจของบุคคล ในบ้านเสมอ

สำหรับการแก้ปัญหาแบบเบี่ยงนุกรรมนั้น นักเรียนที่เลือกจะใช้ เพราะการได้เห็นตัวแบบ ใช้อุปกรรมแล้วสามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จ จึงเลียนแบบตามบ้าง

ข. การทำตาม คำแนะนำของผู้ใหญ่

การได้รับคำแนะนำจากผู้ใหญ่จะมีผลทำให้ นักเรียนเลือกแบบแผน การแก้ปัญหาแตกต่างออกไป จากข้อมูลพบว่านักเรียนที่ได้รับคำเตือนจากแม่, ยาย ไม่ให้ โต้ตอบเมื่อถูกรังแก จะเลือกแบบแผนการแก้ปัญหาแบบยินยอม หลบหนี และจะสังเกตพบว่า นักเรียนที่เชื่อคำแนะนำจากผู้ใหญ่นี้จะเป็น นักเรียนที่มีบุคลิกภาพเรียบร้อย

ค. ความสัมพันธ์ที่ดีของคูกรณี

คูกรณีที่มีความสัมพันธ์กันดี เมื่อเกิดปัญหาขึ้นจะใช้แบบแผนการ แก้ปัญหาแบบอมชอม และวิธีการขอร้องให้ช่วยเหลือ เมื่อแก้ปัญหาไม่ได้

ง. การมีบุคคลอื่นที่อยู่ในสถานการณ์

บุคคลอื่นที่อยู่ในสถานการณ์มีผลต่อการเลือกแบบแผนการแก้ปัญหา ในลักษณะดังนี้ คือ ถ้าหากมีผู้ใหญ่หรือครูอยู่ในสถานการณ์ นักเรียนมักจะเลือกแบบแผนการ แก้ปัญหาแบบยินยอม หลบหนี และแก้ปัญหาดังกล่าวด้วยตัวเองมากกว่า แต่ถ้าหากมีเพื่อนอยู่ในสถานการณ์ จะทำให้ นักเรียนเลือกการแก้ปัญหาแบบเผชิญหน้ามากขึ้น เพราะคาดว่าจะได้รับความสนใจจาก เพื่อน หรืออาจจะโต้ตอบเพื่อให้ผู้ก่อปัญหาหยุดกระทำโดยเฉพาขนักเรียนที่ใช้วิธีการยินยอมเสมอ

นอกจากนี้ยังพบว่าความสามารถในการต่อสู้จะมีผลต่อการเลือกใช้แบบแผนการแก้ปัญหา ที่ทั้งนักเรียนชายและนักเรียนหญิง

จ) การได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่

การได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่ที่ต่าง ๆ อยู่เสมอ นั้น มีผลทำให้ พบปัญหามากขึ้น แต่การที่จะเลือกแบบแผนใดนั้น ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพของนักเรียน คือ นักเรียนที่มี บุคลิกภาพเรียบร้อย จะเลือกใช้แบบแผนการแก้ปัญหาการรวบรวมการสุ่เป้าหมายมาใช้ในการแก้ปัญหา มาก เมื่อไม่สามารถจะแก้ปัญหาใหญ่ หรือปัญหาทำให้สำเร็จลุล่วงไปในครั้งเดียวได้ นอกจากนั้นยัง พบว่าการได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่ ทำให้นักเรียนเลือกทำกิจกรรมอื่นที่ถูกต้องเหมาะสมและรับรู้ ว่าเป็นกิจกรรมที่ได้รับการยอมรับ เมื่อเกิดปัญหาการไม่ต้องการทำกิจกรรมที่เกิดขึ้น

ฉ) วัฒนธรรม กฎ ระเบียบ และแนวปฏิบัติ

วัฒนธรรม กฎ ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่สร้างขึ้น ที่มีผลต่อการเลือก แบบแผนการแก้ปัญหา คือ วัฒนธรรมเกี่ยวกับผู้ใหญ่น้อยกับผู้ใหญ่ และความเป็นระเบียบในสถานที่ บางแห่ง โดยเมื่อเกิดปัญหากับผู้ใหญ่หรือครู นักเรียนจะใช้นิยามยอมเสมอแม้ว่าจะไม่ได้ทำผิด จริง ๆ และถ้าหากมีนักเรียนคนใดที่เลือกใช้วิธีการเพิกเฉยหน้าต่อตาในการแก้ปัญหาก็จะได้รับ ผลเสีย คือ การถูกดู ต่อว่า หรือแสดงการไม่ยอมรับ จนในที่สุดก็ต้องยินยอม นอกจากนั้นจะพบว่า เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในขณะที่กำลังอยู่ในแถว ในที่ประชุม นักเรียนมักจะใช้นิยามยอมมากกว่า จะโต้ตอบ โดยเฉพาะเมื่อมีผู้ใหญ่หรือครูอยู่ในที่นั้นด้วย

ช) สภาพครอบครัวและการเลี้ยงดูของพ่อแม่

สภาพครอบครัวและการเลี้ยงดูของพ่อแม่ มีผลต่อการเลือกแบบแผน ในการแก้ปัญหา ดังนี้ นักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก ถูกเลี้ยงดูแบบตามใจ มีการลงโทษอย่าง รุนแรง มีความขัดแย้งกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว มักจะใช้นิยามยอมแก้ปัญหาแบบเพิกเฉยหน้า ต่อตาให้หลายจำ นักเรียนที่มาจากครอบครัวอบอุ่นมีความเข้าใจกัน ให้อิสระในการทำงาน และมีโอกาสเล่นอยู่เสมอ จะใช้นิยามยอมแก้ปัญหาแบบอดทนอดหยิ่ง หรือใช้ วิธีการอื่น ๆ มากกว่าการใช้อำนาจโต้ตอบให้หลายจำ นักเรียนที่ได้รับการเลี้ยงดูให้รับผิดชอบงาน ที่บ้านมีผลต่อการนำความรู้ ประสบการณ์มาใช้

ช. สภาพความเป็นเมืองและชนบท

สภาพความเป็นเมืองและชนบท ทำให้เด็กเรียนเลือกแบบแผนการ
 แก้นิยามแตกต่างกัน คือ เด็กเรียนในเมืองจะแสดงพฤติกรรมเด่นมากกว่าเด็กเรียนในชนบท และ
 เด็กเรียนหญิงในเมืองจะแก้นิยามโดยวิธีการก้าวร้าว ใช้อำนาจโต้ตอบเพื่อให้เกิดการถล่มทลายมากกว่า
 เด็กเรียนหญิงในชนบท ส่วนเด็กเรียนชายในชนบทจะใช้การแก้นิยามแบบก้าวร้าว ใช้อำนาจโต้ตอบ
 เพื่อให้เกิดการถล่มทลายมากกว่าเด็กเรียนหญิงในชนบท นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กเรียนในชนบทแก้นิยาม
 โดยการปรับเปลี่ยนหน้าที่สิ่งของมากกว่าเด็กเรียนในเมือง สำหรับการแก้นิยามที่พบเฉพาะเด็กเรียนใน
 เมืองนั้น คือ การพ่นกลางวัน การทำให้คำตอบแทน แลกเปลี่ยน เมื่อยืมเงินโดยการติดดอกเบี้ยย
 การลอกคำตอบแบบฝึกหัดและการสั่งให้ช่วยทำงาน ส่วนการแก้นิยามแบบใช้กฎหมู่พบเฉพาะ
 เด็กเรียนหญิงในเมืองเท่านั้น

สรุปข้อค้นพบที่น่าสนใจ

1. ปัญหาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในลักษณะการถูกแกล้ง การถูกล้อเลียน
 นั้นพบว่า เกิดมากที่สุด เกิดกับเด็กเรียนทุกคน และเกิดเพราะเจตนากระทำด้วยความสนุกสนาน
 ต้องการให้บุคคลอื่นสนใจ เป็นการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เพราะไปละเมิดสิทธิของ
 บุคคลอื่น ทำให้บุคคลอื่นเกิดความคับข้องใจและไม่พอใจขึ้น
2. เด็กเรียนพิจารณาดูความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการแก้นิยามจากการปฏิสัมพันธ์
 ระหว่างบุคคล โดยการพิจารณาว่าคู่กรณีมีอำนาจในระดับใด ถ้าหากคู่กรณีมีอำนาจเหนือกว่า
 ก็จะเลือกใช้การแก้นิยามแบบยินยอม/หลบหนี แต่ถ้าหากคู่กรณีมีอำนาจน้อยกว่าก็จะเลือกใช้
 การแก้นิยามแบบเผชิญหน้า ใช้อำนาจโต้ตอบกลับ
3. วิธีการแก้นิยามแบบยินยอม/หลบหนี และเผชิญหน้าเป็นวิธีแก้นิยามที่ไม่ได้ทำให้อำนาจ
 ใญ่บาทลดลง แต่จะเป็นแรงเสริมให้ผู้ก่อปัญหาก่อปัญหาขึ้นมาอีกในครั้งต่อไป
4. เด็กเรียนจะเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าว เมื่อเห็นตัวแบบจากครู ตัวแบบจากเพื่อน
 และตัวแบบจากพ่อแม่ แสดงพฤติกรรมก้าวร้าว

5. นักเรียนที่ได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบทั้งในลักษณะการช่วยเหลืองานที่บ้าน การดูแลน้อง หรือญาติ การทำหน้าที่ และกิจกรรมที่โรงเรียนจะแก้ปัญหาได้ดี แก้ปัญหาด้วยตนเองด้วยวิธีการหลาย ๆ วิธี จนกว่าจะประสบความสำเร็จและมีทัศนคติที่ดีในการแก้ปัญหา
6. ความรู้ที่ทาให้นักเรียนแก้ปัญหาได้สำเร็จนั้น มีทั้งความรู้จากการเรียนการสอนในห้องเรียน ความรู้จากการเล่น ความรู้จากการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนและความรู้จากการช่วยเหลืองานบ้าน
7. นักเรียนที่มีบุคลิกภาพเฉย ไม่กล้าแสดงออก มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำเป็นนักเรียนที่พบปัญหามากทั้งจากการถูกแกล้ง การถูกล้อเลียน การถูกทำร้าย การถูกบังคับ และการแย่งของ นอกจากนี้ยังพบปัญหาเกี่ยวกับการขาดความปลอดภัย เช่น การกลัวครู และการไม่มั่นใจในการทำกิจกรรม และเมื่อพบปัญหาขึ้น นักเรียนกลุ่มนี้มักจะแก้ปัญหาด้วยการยินยอม/หลบหนี หรือไม่แก้ปัญหาก็จะทำให้เกิดปัญหาขึ้นอีก และขาดความมั่นใจในตัวเอง นอกจากนี้เนื่องจากการที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำ และไม่กล้าแสดงออก จึงทำให้ขาดความเชื่อมั่นในตัวเอง และคาดหวังความสามารถในตัวเองต่ำ และมีทัศนคติไม่ดีในการแก้ปัญหา
8. นักเรียนใช้การป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นวิธีการที่เหมาะสมเพราะผู้แก้ปัญหาคงตระหนักในผลเสีย วิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นและหาแนวทางและวิธีการต่าง ๆ มาแก้ไขไม่ให้เกิดสถานการณ์ที่ว่าจะเป็นปัญหาขึ้นมาอีก
9. ลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ มีผลต่อการเลือกใช้แบบแผนการแก้ปัญหา ดังนี้ คือ นักเรียนที่ถูกเลี้ยงดูแบบตามใจ ถูกลงโทษอย่างรุนแรง มีความขัดแย้งกับสมาชิกในครอบครัวจะแก้ปัญหาดูโดยการก้าวร้าวโต้ตอบกลับ ให้นักคนอื่นช่วยเหลือ นักเรียนที่มาจากครอบครัวอบอุ่น มีความเข้าใจกัน ให้อิสระในการทำงาน และมีโอกาสเล่นอยู่เสมอ จะแก้ปัญหาดูโดยวิธีที่เหมาะสม เช่น ออมชอม แก้ด้วยตนเองจนแก้ปัญหาดูได้ นักเรียนที่ขาดความอบอุ่นจะทำให้เกิดปัญหาการขาดความรักความสนใจและการยอมรับ และจะแก้ปัญหาดูโดยการใช้กลไกป้องกันตัว
10. จากสภาพการขาดสิ่งของในสภาพชุมชน ทำให้นักเรียนในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในชนบทมีการปรับเปลี่ยนหน้าที่สิ่งของมาใช้เมื่อเกิดปัญหาการขาดสิ่งของขึ้น ซึ่งทำให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ ความคิดขึ้น

11. เด็กเรียนที่มาจากครอบครัวที่ขาดความอบอุ่นมีความแตกแยกทั้งในลักษณะการขาดพ่อแม่ ขาดพ่อหรือแม่ หรืออยู่กับพ่อแม่แต่พ่อแม่ไม่สนใจ จะมีปัญหาหลายประการเมื่อมาอยู่ในโรงเรียนด้วย และเด็กเรียนจนแก้ปัญหามาโดยใช้กลไกป้องกันตัวแบบต่าง ๆ
12. กิจกรรมที่ครูจัดขึ้นมีลักษณะไม่ตอบสนองความต้องการในการเรียนรู้ของเด็กเรียน บางกลุ่ม ทำให้เด็กเรียนกลุ่มนี้มีปัญหาเกิดขึ้น ซึ่งจากปัญหานี้ ทำให้เกิดปัญหาต่อเนื่องขึ้นมาอีกหลาย ๆ ปัญหา
13. ปัญหาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในลักษณะที่เป็นการไม่ชอบครุ เกิดขึ้นเพราะเด็กเรียนถูกครูเปรียบเทียบกับเด็กเรียนคนอื่น การรับรู้ว่าครูไม่ยอมรับ ไม่เชื่อถือ
14. ปัญหาที่เกิดขึ้นจากกฎ ระเบียบที่สร้างขึ้นนั้นเกิดขึ้น เนื่องจาก กฎ ระเบียบนั้นมีมากเกินไปเป็นกฎระเบียบที่ครูหรือโรงเรียนกำหนดขึ้นมาให้เด็กเรียนปฏิบัติ โดยที่เด็กเรียนไม่มีส่วนร่วมในการกำหนด
15. เด็กเรียนในชนบทตระหนักในปัญหาจากการเจ็บป่วย ความผิดปกติของร่างกายน้อย ซึ่งอาจจะเกิดผลเสียขึ้นได้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่กล่าวแล้วข้างต้น มีประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็น ซึ่งผู้อ่านงานวิจัยสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ได้ทั้งบริบทที่คล้ายกันทั้งบริบทเกี่ยวกับสภาพโรงเรียน เช่น สภาพทางกายภาพของโรงเรียน การบริหารงานของโรงเรียน ลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ลักษณะกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น และบริบทเกี่ยวกับสภาพชุมชน เช่น ลักษณะการประกอบอาชีพของคนในชุมชน ลักษณะการเลี้ยงดูเด็ก ลักษณะปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชน ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ลักษณะครอบครัว แต่ผู้อ่านงานวิจัยจะนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปสรุปอ้างอิง (Generalization) ไม่ได้ จากผลการวิจัย ผู้วิจัยจะนำมาอภิปรายใน 3 ประเด็นหลัก คือ ปัญหาที่เด็กเรียนพบ แบบแผนการแก้ปัญหามา และปัจจัยที่ช่วยอธิบายการก่อปัญหา การเกิดปัญหาและการเลือกใช้แบบแผนการแก้ปัญหามา ดังนี้

ปัญหาที่นักเรียนพบ

ในการศึกษาคำนี้พบปัญหาหลายลักษณะ แต่แบ่งได้ 3 ประเภท คือ ปัญหาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมากที่สุด ปัญหาจากสิ่งแวดล้อมและปัญหาจากความต้องการของบุคคล ในปัญหาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนั้นพบว่า ปฏิสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดปัญหาคือขัดแย้ง ร่วมมือและแข่งขัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ นวม สงวนทรัพย์ (2535) ส่วนปฏิสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดปัญหามากที่สุดคือ ปฏิสัมพันธ์แบบขัดแย้ง ส่วนปฏิสัมพันธ์อีก 2 ลักษณะ คือ การร่วมมือ และแข่งขัน เป็นปฏิสัมพันธ์ที่ทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้น สำหรับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในคำนี้พบ 6 ลักษณะ คือ การถูกแก้ง การถูกล้อเลียน การถูกทำร้าย การถูกบังคับ การถูกแย่งของ เพื่อนทำตัวไม่ดี เพื่อนไม่ช่วยงานกลุ่ม และการไม่ชอบครู จะสังเกตได้ว่าปฏิสัมพันธ์ 3 ลักษณะแรกคือ การถูกแก้ง การถูกล้อเลียน การถูกทำร้าย การถูกบังคับ และการแย่งของนั้น เป็นการแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้ก่อปัญหา เพราะเป็นการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่น ทั้งร่างกายและทรัพย์สินส่วนตัวโดยเจตนา ส่วนลักษณะปัญหาในลักษณะที่ 5 คือ การที่เพื่อนไม่ช่วยงานกลุ่มนั้น เกิดปัญหานั้นเนื่องจากการร่วมกันทำงานกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย แต่สมาชิกในกลุ่มไม่ได้ทำงานตามบทบาท ไม่ทำงานตามแผนการที่วางขึ้น หรือไม่ได้วางแผนงานไว้ก่อนจึงไม่เข้าใจวิธีการทำงาน หรือทำงานด้วยกันไม่ได้ ซึ่งลักษณะปัญหาที่นักเรียนพบดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะบางประการของคนในสังคมไทยที่มีกจการทำงานคนเดียวได้ดีกว่าการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

ปัญหาจากสิ่งแวดล้อมนั้นพบ 3 ลักษณะ คือ สิ่งแวดล้อมด้านสิ่งของอุปกรณ์ และสถานที่ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม สำหรับปัญหาจากสิ่งแวดล้อมด้านสิ่งของอุปกรณ์ และสถานที่นั้นพบปัญหาจากอุปกรณ์เครื่องใช้ ทั้งเป็นอุปกรณ์การเรียนและสิ่งของที่ใช้เพื่อสนองตอบความต้องการด้านต่าง ๆ แต่ไม่พบในลักษณะเป็นเทคโนโลยีที่มีกลไกซับซ้อน เช่น คอมพิวเตอร์ เนื่องจากในสภาพโรงเรียนประถมศึกษาชั้นนั้น จะไม่ค่อยมีเครื่องมือเครื่องใช้ที่ซับซ้อนหรือถ้าหากจะมีอยู่ก็นักเรียนมีโอกาสใช้น้อย หรือมักจะมีผู้ใหญ่ควบคุมดูแลเครื่องมือเครื่องใช้เหล่านั้น จึงไม่พบปัญหาจากการใช้สิ่งของพวกนี้ ส่วนปัญหาสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับสื่อมวลชน ตามแนวคิดของ สุนทร อมรวิวัฒน์ และคณะ (2534) ไม่พบในการศึกษาคำนี้ ในการศึกษาคำนี้ผู้วิจัยจึงใช้คำว่า

ปัญหาจากสิ่งแวดล้อมด้านวัสดุสิ่งของและสถานที่ในโรงเรียนแทนคำว่าสิ่งแวดล้อมด้านจิตที่ตนวัสดุ เพราะสอดคล้องกับลักษณะปัญหาที่เกิดขึ้นมากกว่าคำว่าปัญหาจากสิ่งแวดล้อมด้านจิตที่ตนวัสดุ

สำหรับปัญหาจากความต้องการของบุคคลนั้นพบว่า ความต้องการพื้นฐาน 4 ด้าน ทำให้เกิดปัญหาขึ้น ได้แก่ ความต้องการด้านร่างกาย ความต้องการความปลอดภัย ความต้องการความรักและความอบอุ่น และความต้องการทำกิจกรรมอื่นที่สนใจ ข้อค้นพบในครั้งที่สอดคล้องกับแนวคิดของมาสโลว์ (Maslow, 1987) ข้อค้นพบในครั้งที่มีความน่าสนใจอยู่ที่ปัญหาจากความต้องการทำกิจกรรมอื่นที่สนใจ ซึ่งพบมากและพบในนักเรียนทุกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่พบมากที่สุดในระดับผลสัมฤทธิ์ต่ำ ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเพราะนักเรียนมีความต้องการที่จะเรียนรู้ แต่กิจกรรมการเรียนที่ครูจัดไม่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน ไม่เอื้อต่อการเกิดการเรียนรู้ ซึ่งครูควรจะพิจารณาปรับปรุงเกี่ยวกับการจัดกิจกรรม ส่วนปัญหาอีก 2 ลักษณะ คือ ปัญหาจากความต้องการความปลอดภัย และความต้องการความรักความสนใจจากครู เพื่อนั้น จะพบมากในนักเรียนกลุ่มที่มีปัญหาการเลี้ยงดูจากทางบ้าน จึงทำให้เป็นนักเรียนที่ขาดความรักความอบอุ่น โดยเฉพาะนักเรียนที่อยู่ในชุมชนเมือง เนื่องจากสภาพครอบครัวในชุมชนเมืองนั้นสมาชิกในครอบครัวมักจะไม่ค่อยมีเวลาพบปะสังสรรค์กัน เพราะมีกิจกรรมในการทำงานมาก และมีปัญหาการจราจรติดขัด (ณรงค์ เสงี่ยมประชา, 2523)

จากข้อค้นพบเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นนี้ จะสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนของครู โดยครูสามารถจะนำปัญหาลักษณะนี้ไปใช้ในการจัดการสอน เพราะการแก้ปัญหาเป็นจุดเน้นหลักของหลักสูตรประถมศึกษาที่ครูจะต้องฝึกฝนให้นักเรียน การที่ครูนำปัญหาที่เกิดขึ้นในสภาพจริงมาฝึกฝนหาวิธีการแก้ปัญหา ย่อมจะทำให้การเรียนการสอนมีความหมายต่อนักเรียนมากขึ้น ทำให้นักเรียนตระหนักในปัญหา รู้และเข้าใจวิธีการแก้ปัญหาและนำไปใช้ในสถานการณ์จริงได้มากกว่าการสอนโดยใช้นักเรียนที่สมมุติขึ้นเอง

สำหรับประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นนี้มี 2 ประเด็น ดังนี้

1. ปัญหาการไม่ชอบครูซึ่งเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน ในลักษณะที่ครูนำนักเรียนไปเปรียบเทียบกับนักเรียนคนอื่น การดูต่ำและแสดงพฤติกรรมที่ทำให้นักเรียนรู้สึกว่าครูไม่รักไม่เข้าใจและไม่ยุติธรรมนั้น เกิดจากการที่ครูไม่นำหลักการทางจิตวิทยา มาใช้ในการเรียนการสอน จึงเกิดปัญหาขึ้นกับนักเรียน และยังพบอีกว่าเมื่อพบกับปัญหานี้ นักเรียน

จะยินยอมและเก็บกดไว้ เนื่องจากเกรงกลัวว่าในอนาคต ครูจึงควรจรรยาหนักและระมัดระวังในการแสดงพฤติกรรมดังกล่าว ครูควรเป็นกัลยาณมิตรของทั้งนักเรียน รักและเข้าใจพร้อมที่จะช่วยเหลือ โดยเฉพาะกับนักเรียนที่มีปัญหาการขาดความรัก ความอบอุ่นมาจากที่บ้านครูควรจะทำให้ความสนใจเป็นพิเศษ เพราะเด็กกลุ่มนี้เมื่อพบสภาพดังกล่าวจะทำให้ปัญหาเกิดรุนแรงมากขึ้นกว่านักเรียนคนอื่น

2. ปัญหาจากสิ่งแวดล้อมด้านสิ่งของและอุปกรณ์ที่เกิดขึ้นพิจารณาได้ 2 แห่ง ทั้งผลดีและผลเสีย คือ ในกรณีการขาดสิ่งของนั้นไปขัดขวางการเรียนรู้ ทำให้ไม่สามารถทำกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ก็จะเกิดผลเสียขึ้นกับนักเรียนแต่ถ้าพิจารณาในแง่ผลดีของปัญหาจากการขาดสิ่งของ อุปกรณ์ สิ่งของชำรุด หรือการขาดทักษะในการใช้สิ่งของนั้น เมื่อเกิดปัญหาขึ้น ครูอาจจะนำมาใช้เป็นสถานการณ์ให้นักเรียนได้หาวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งจะให้นักเรียนได้ฝึกฝนกระบวนการแก้ปัญหาจากสภาพจริงที่ปรากฏอยู่

แบบแผนการแก้ปัญหา

ผลการศึกษาค้นคว้าพบแบบแผนการแก้ปัญหาที่นักเรียนเลือกใช้ 2 แบบแผน คือ การแก้ปัญหาด้วยตนเอง และการให้บุคคลอื่นช่วยเหลือซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สุนทร อมรวิวัฒน์ และคณะ (2534) การแก้ปัญหาแต่ละแบบแผนมีลักษณะการแก้ปัญหาลายวิธี วิธีการแก้ปัญหานั้น มีทั้งการแก้ปัญหาที่เหมาะสม เพราะสามารถแก้ปัญหาได้ แก้ปัญหาแล้วทำให้เกิดความรู้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังพบวิธีการแก้ปัญหาที่ไม่เหมาะสม เพราะแก้ปัญหาไม่ได้และแก้แล้วทำให้เกิดปัญหาตามมา อีกในครั้งต่อไปสำหรับวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสม ได้แก่ การแก้ปัญหาแบบอ้อมซอม การแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยนำความรู้มาใช้วางแผนแก้ปัญหา การป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้น และการลดความตึงเครียด โดยเฉพาะการป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นและการลดความตึงเครียด เป็นการแก้ปัญหาที่พบในการศึกษาค้นคว้า และไม่พบในกรอบแนวคิด เป็นการแก้ปัญหาที่เหมาะสม เพราะการป้องกันปัญหา จะทำให้ปัญหาไม่เกิดขึ้น แต่พยายามหาวิธีป้องกันไว้ก่อนที่จะเกิดผลเสียขึ้น ส่วนการลดความตึงเครียด เป็นการแก้ปัญหาที่มุ่งเอาชนะปัญหาคือ ทำให้ความขัดแย้งคลี่คลายลง มากกว่าการมุ่งเอาชนะซึ่งกันและกันของคู่กรณี

สำหรับการแก้ปัญหาไม่เหมาะสม ได้แก่ การยินยอม/หลบหนี การเพิกเฉย การทำให้บุคคลอื่นช่วยเหลือ และการใช้กลไกป้องกันตัว เพราะวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าวไม่ได้ทำให้ปัญหาสิ้นสุดลง แต่จะทำให้เกิดปัญหาตามมาอีกและเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่ผู้แก้ปัญหามิได้ฝึกฝนแก้ปัญหาเอง จึงหมดโอกาสที่จะได้พัฒนาความรู้

การแก้ปัญหาด้วยตนเองที่พิจารณาความรู้และกระบวนการแก้ปัญหาที่นำมาใช้ที่พบในการศึกษาคั้งนี้ คือ การเดาสุ่ม การใช้วิธีการเดิมซ้ำ ๆ การแก้ปัญหโดยปรับประสบการณ์เดิมมาใช้ในการแก้ปัญหา การปรับเปลี่ยนหน้าที่ของสิ่งของซึ่งก็คือการแก้ปัญหโดยวิธีการใหม่ การแก้ปัญหแบบฮิวริสติก ซึ่งพบในลักษณะการจับคู่แบบแผน การย้อนกลับและพบมากที่สุด คือ การแก้ปัญหแบบกระบวนการสู่เป้าหมาย นอกจากวิธีการแก้ปัญหข้างต้นแล้วยังพบการแก้ปัญหโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ แมคคอร์ (McCaw, 1964) กมลรัตน์ หล้าสุวงษ์ (2528) และโรทสไตน์ (Rothstein, 1990) ส่วนการแก้ปัญหในครั้งต่อไป เมื่อแก้ปัญหครั้งแรกไม่สำเร็จนั้นพบในลักษณะต่อไปนี้เป็นในลักษณะการเปลี่ยนวิธีการใหม่หลายวิธี ทั้งแบบเดาสุ่ม และใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ และการเปลี่ยนอุปกรณ์ใหม่ที่ทำให้แก้ปัญหได้สำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการ์ริสัน (Garrison, 1966)

การแก้ปัญหที่พบอีกลักษณะหนึ่งคือ การแก้ปัญหแบบใช้กลไกป้องกันตัว ซึ่งใช้เมื่อพบกับปัญหจากสิ่งแวดล้อมและปัญหจากความต้องการ ในการศึกษาคั้งนี้พบ 4 ลักษณะ คือ การโทษคนอื่น การฝันกลางวัน การอ้างเหตุผลไม่จริง และการแสดงพฤติกรรมเด่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ มุกดา สุขสมาน (2528) 2 ลักษณะ คือ การโทษคนอื่น และ การฝันกลางวัน ส่วนการอ้างเหตุผลไม่จริงสอดคล้องกับแนวคิดของ การ์ริสัน (Garrison, 1956) ส่วนการแก้ปัญหที่พบในครั้งนี้ ซึ่งแตกต่างจากกรอบแนวคิด และมีความน่าสนใจ คือ การแสดงพฤติกรรมเด่น ซึ่งมีทั้งในลักษณะการนำสิ่งของของคนอื่นไม่มีมาอวดแสดงและการแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างไปจากปกติ

สำหรับข้อค้นพบเกี่ยวกับการแก้ปัญหานี้ มีประเด็นที่น่าสนใจ 2 ประเด็น คือ

1. ในการศึกษาคั้งนี้พบว่า มีนักเรียนส่วนน้อยที่เลือกใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหา นักเรียนส่วนใหญ่จะหาความรู้เดิม วิธีการเดิมที่เคยใช้แก้ปัญหสำเร็จ หรือวิธีแก้ปัญห โดยเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหแบบเดาสุ่มไปเรื่อย ๆ มากกว่าที่จะใช้วิธีการทาง

วิทยาศาสตร์ จากข้อค้นพบข้อนี้มีสาเหตุหลายประการแต่สาเหตุที่สำคัญน่าจะเนื่องมาจากการสอนของครูที่เน้นการบอกเนื้อหา การให้ฝึกปฏิบัติ มากกว่าการสอนให้เรียนรู้กระบวนการทำงานให้ฝึกคิดเองอย่างมีระบบตามวิธีการและขั้นตอนทางวิทยาศาสตร์ ทั้ง ๆ ที่วิธีการนี้เป็นจุดเน้นที่สำคัญของหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กองวิจัย กรมวิชาการ(2534) การที่ครูไม่สอนให้เรียนรู้กระบวนการทำงาน ไม่ให้ฝึกคิดเองอย่างมีระบบตามวิธีการขั้นตอนทางวิทยาศาสตร์ น่าจะเนื่องมาจากการที่ครูไม่เข้าใจวิธีการสอนอย่างชัดเจน จึงไม่สามารถนำไปใช้ได้และคิดว่า การสอนโดยวิธีการดังกล่าว จะทำให้เสียเวลา สอนไม่ทัน เนื้อหาที่มีมากมาย และยากเกินไปสำหรับนักเรียน จากข้อค้นพบดังกล่าว แสดงให้เห็นชัดว่าควรจะมีการพัฒนาครูทั้งการฝึกอบรมวิธีการสอนให้ครูเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และการให้ครูสามารถนำวิธีการสอนดังกล่าวไปสอนนักเรียนได้บรรลุผลตามเป้าหมายของหลักสูตร

2. จากข้อค้นพบที่นักเรียนส่วนใหญ่เลือกวิธีการยินยอม/หลบหนี หรือเพิกเฉยหน้ามาก เนื่องจากการพิจารณาความสัมพันธ์เชิงอำนาจในการเลือกวิธีการแก้ปัญหา นั้น ถ้าพิจารณาแล้วจะเห็นว่า การแก้ปัญหาดังกล่าวของนักเรียนสะท้อนลักษณะการแก้ปัญหของผู้ใหญ่ในสังคม ซึ่งเมื่อแก้ปัญหาแล้ว ทำให้เกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย ตามที่มีข่าวปรากฏทางหน้าหนังสือพิมพ์เสมอ ในประเด็นนี้ควรจะพิจารณาและแก้ไขปรับปรุงฝึกฝนให้นักเรียนแก้ปัญหาโดยใช้พฤติกรรมแก้ปัญหาที่เหมาะสม (Assertive Behavior) แทนการแสดงออกอย่างก้าวร้าว (Aggressive Behavior) หรือการยินยอม (Submissive Behavior) นักเรียนควรจะแก้ปัญหาลักษณะยอมขอม แก้ปัญหาลักษณะที่มีการตกลงร่วมกัน ตัดสินใจร่วมกัน มีการแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกออกมาอย่างตรง ๆ โดยไม่รุกรานสิทธิของบุคคลอื่น และควรแสดงออกถึงความต้องการของตัวเอง ปกป้องสิทธิของตนเองและผู้อื่นมากกว่าที่จะรุกรานสิทธิของผู้อื่น ในการแก้ไขปรับปรุงฝึกฝนนั้น เป็นหน้าที่โดยตรงของครูโดยการจัดประสบการณ์ แนวทางการให้พัฒนาและแก้ปัญหได้อย่างเหมาะสม เพราะการแก้ไขพฤติกรรมแก้ปัญหของนักเรียนให้เหมาะสม และฝึกให้นักเรียนเลือกใช้วิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมจนเป็นนิสัย เมื่อเป็นเด็กอยู่ย่อมจะได้ผลกว่าการแก้ไขปัญหาเมื่อเป็นผู้ใหญ่แล้ว

3. ปัจจัยที่อธิบายการก่อปัญหา การเกิดปัญหา และการเลือกใช้แบบแผนในการแก้ปัญหา

จากผลการวิจัยที่พบในครั้งนี้มีปัจจัยที่แตกต่างจากกรอบแนวคิดที่สำคัญ คือ ปัจจัยที่ช่วยอธิบายการก่อปัญหาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งมี 7 ปัจจัย คือ บุคลิกภาพของผู้ก่อปัญหา การเรียกร้องความสนใจจากบุคคลอื่น การได้รับแรงเสริมจากการแก้ปัญหาของคูกรณี ความขัดแย้งที่มีมาก่อน การขาดสิ่งของ กิจกรรมที่ครูและโรงเรียนจัดขึ้น และการไม่มีผู้ใหญ่ในสถานการณ ปัจจัยที่ช่วยอธิบายการก่อปัญหาที่น่าสนใจ คือ การไม่มีผู้ใหญ่อยู่ในสถานการณ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่ที่มีอำนาจในการควบคุมพฤติกรรมที่ไม่ดีของนักเรียน แต่ถ้าหากไม่มีผู้ใหญ่อยู่นักเรียนก็จะแสดงพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ทำให้เกิดปัญหากับคนอื่นซึ่งลักษณะนี้เป็นลักษณะวัฒนธรรมในเรื่องความมีอาวุโสในสังคมไทยอย่างหนึ่ง แต่เป็นลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ที่ควรระงับแก้ไขให้นักเรียนตระหนักด้วยตัวเองว่าพฤติกรรมไม่ดี/ไม่ดีมากกว่าจะหาผู้ใหญ่ควบคุมพฤติกรรม

สำหรับปัจจัยที่อธิบายการเกิดปัญหาที่พบแตกต่างจากกรอบแนวคิดคือ การได้รับผลที่ไม่พอใจ การรับรู้พฤติกรรมของคูกรณีผู้แก้ปัญหาไม่ชอบ ความขัดแย้งที่มีมาก่อน ลักษณะสิ่งของ กิจกรรมที่ครูและโรงเรียนจัดขึ้น ฐานะทางเศรษฐกิจในครอบครัวของนักเรียน สำหรับปัจจัยเกี่ยวกับกิจกรรมที่ครูและโรงเรียนจัดขึ้นนั้นในการศึกษาครั้งนี้พบข้อมูลที่เด่นชัดและน่าสนใจ คือ เป็นทั้งปัจจัยที่ก่อปัญหาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และเป็นปัจจัยที่อธิบายการเกิดปัญหา เพราะกิจกรรมที่จัดขึ้นจะมีลักษณะที่สำคัญคือ จัดให้นักเรียนทุกคนแบบเดียวกัน จึงไม่สามารถจะตอบสนองความสนใจที่หลากหลายได้เมื่อดูเผินๆ เหมือนกับไม่มีปัญหาอะไรเกิดขึ้นเพราะนักเรียนส่วนใหญ่ก็สามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้อย่างปกติดี ทั้งโดยการตั้งใจและไม่ตั้งใจ แต่ถ้าพิจารณาให้ดีแล้วจะพบว่าการจัดกิจกรรมลักษณะดังกล่าวมีผลกระทบหลายประการขึ้นกับนักเรียนบางคนและก่อให้เกิดปัญหาใหญ่ขึ้นตามมาอีกหลายประการ

สำหรับปัจจัยที่ช่วยอธิบายการเลือกใช้แบบแผนการแก้ปัญหานั้นพบแตกต่างจากกรอบแนวคิด 4 ประการ คือ การได้รับผลที่ไม่พอใจ การทำกิจกรรมที่สนใจ การทำตามคำแนะนำจากผู้ใหญ่และความสัมพันธ์ที่ดีของคูกรณี

ในการศึกษาคั้งนี้ ปัจจัยเกี่ยวกับสภาพความเป็นเมืองและชนบท เป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ศึกษาและจากข้อมูลเกี่ยวกับสภาพชุมชนทั้ง 2 ลักษณะนั้น มีข้อที่น่าสังเกตคือ ในชุมชนชนบทนั้น แม้ว่ายังมีคนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่ แต่คนส่วนหนึ่งเริ่มมีความคิดเปลี่ยนแปลงไป และมีแนวโน้มที่จะหันมาประกอบอาชีพอื่น นอกเหนือจากการเกษตรมากขึ้น พ่อแม่มีแนวคิดที่จะให้ ลูกเรียน เพื่อให้จบและสามารถทำงานอย่างอื่นแทน การทำเกษตรกรรม นักเรียนมีความคิดว่ายากทำงานในโรงเรียนอุตสาหกรรมเพราะสบายกว่า จากแนวคิดนี้ผู้วิจัยคิดว่าจะมีผลให้สภาพชุมชนชนบทเปลี่ยนแปลงไป จุดเปลี่ยนอันนี้แม้จะมีผลดี แต่จะมีผลให้วิถีชีวิตไทยแบบเดิม ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี เช่น การเอื้ออารีกันของบุคคลในชุมชน ประเพณีเก่า ที่ยึดเหนี่ยวบุคคลให้อยู่รวมกัน สภาพแวดล้อม ธรรมชาติที่ปราศจากมลพิษ สภาพต่าง ๆ นั้นเปลี่ยนแปลงไป ทำให้สภาพชุมชนชนบทเปลี่ยนเป็นชุมชนเมือง ปัญหาต่าง ๆ แบบที่พบในสภาพสังคมเมืองก็จะเกิดขึ้นมาด้วย

สำหรับประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับปัจจัยที่ช่วยอธิบายการแก้ปัญหาจากการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล การเกิดปัญหาและการเลือกแบบแผนในการแก้ปัญหานั้นมี 7 ประเด็น ดังนี้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า ความรู้มีผลต่อการแก้ปัญหาได้และความรู้ทำให้ นักเรียนเลือกแบบแผนการแก้ปัญหาแตกต่างกัน นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ปานกลางและสูง จะแก้ปัญหา โดยใช้ความรู้ ทั้งในลักษณะความรู้เดิม ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ การนำความรู้มาปรับเปลี่ยน ใหม่เพื่อแก้ปัญหา การแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ชีวิตสติ มากกว่านักเรียนที่มี ผลสัมฤทธิ์ต่ำ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของนิคเคิลสัน (Nickleson, 1984) นอกจากนี้ได้พบว่า ความรู้และประสบการณ์เดิม จะทำให้แก้ปัญหาได้แล้ว ยังพบในลักษณะความรู้และประสบการณ์เดิม ทำให้เกิดการแก้ปัญหาแบบเดิมซ้ำ ๆ แม้ว่าจะแก้ปัญหาในครั้งแรกไม่สำเร็จก็ตาม เป็นเพราะว่า ความสำเร็จจากการแก้ปัญหาคั้งก่อน ทำให้นักเรียนเกิดยึดติดกับการแก้ปัญหาวิธีเดิมที่เคยใช้ (Mental Set) ทำให้ใช้วิธีการนั้น ๆ อีกในการแก้ปัญหาคั้งต่อไป แม้ว่าจะแก้ปัญหาไม่ได้ใน ครั้งแรกก็ตาม ในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยไม่พบการใช้เมตาคอกนิชัน (Metacognition) ในการ แก้ปัญหาอย่างชัดเจน น่าจะเป็นเพราะกระบวนการเรียนการสอนที่ครูจัดขึ้นในโรงเรียนนั้นไม่ได้ มีการสอนการใช้เมตาคอกนิชันในการแก้ปัญหา ตั้งแต่การวางแผนในการแก้ปัญหา การดูแลกำกับ การปฏิบัติตามแผน และการประเมินผล ปรับปรุงวิธีการแก้ปัญหาจนแก้ปัญหาได้สำเร็จ

2. ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการเกิดปัญหาและการเลือกแบบแผนการแก้ไขปัญหาก็ ปัจจัยหนึ่ง คือ ที่ศนคติในการแก้ไข้ปัญหา จากข้อมูลพบว่า การที่นักเรียนแก้ไข้ปัญหาได้นั้น ที่ศนคติใน การแก้ไข้ปัญหาเป็นสิ่งสำคัญมาก แม้ว่าบางครั้งผู้แก้ไข้ปัญหาจะไม่มีข้อมูลมาก่อนก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับ คำกล่าวของคาร์ล เมนิงเกอร์ (Karl Meninger) ที่ว่า "ที่ศนคติที่น้สำคัญกว่าข้อเท็จจริง" จากผลการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า การที่นักเรียนมีที่ศนคติที่ดีในการแก้ไข้ปัญหานั้น เกิดจากการได้รับความสำเร็จในการแก้ไข้ปัญหาอยู่เสมอ การได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่ที่ได้รับพิดชอบ การได้รับการ อบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวแบบอบอุ่น ให้อิสระในการเล่น การคิด และกระทำ และการให้มีโอกาส ได้ทำงานช่วยเหลือครอบครัวอยู่เสมอ

ในการศึกษานี้พบว่า นักเรียนที่มีที่ศนคติที่ดีในการแก้ไข้ปัญหานั้น มีทั้งนักเรียน ที่มีระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง ปานกลาง และต่ำ น่าจะเป็นเพราะว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักเรียนไม่ใช่ตัวบ่งชี้ที่สำคัญว่านักเรียนจะต้องมีที่ศนคติที่ดีในการแก้ไข้ปัญหา เนื่องจากผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนมักจะได้มา จากการสอบวัดในด้านความรู้ ความจำ มากกว่าความคิดและความ สามารถในการแก้ไข้ปัญหา นอกจากนี้ก็ยังพบว่าการที่นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับสูงนั้น นอกจากมีระดับสติปัญญาสูงแล้วยังเนื่องจากการที่เป็นคนเรียบร้อย ทำตามคำสั่งของครูได้อย่างดี ถูกต้องอย่างสม่ำเสมอ แต่นักเรียนมีสติปัญญาสูงบางคนที่ไม่มีความอดทน ไม่มีสมาธิพอที่จะทำตามคำสั่ง ของครูได้อย่างดีถูกต้องอย่างสม่ำเสมอและพยายามหากิจกรรมใหม่ ๆ มาทำเพื่อสนองความต้องการ ในการเรียนรู้จึงได้มีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับบุคคล สิ่งของต่าง ๆ รอบตัว เกิดปัญหาขึ้นและมีความตั้งใจ มีความพยายามที่จะแก้ไข้ปัญหาที่พบจนสำเร็จอยู่เสมอ มีความรู้สึกอยากแก้ไข้ปัญหา รู้สึกสนุกในการแก้ไข้ปัญหา มากกว่าการตั้งใจเรียนในห้องจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับปานกลาง หรือผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนระดับต่ำ ส่วนการได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ต่าง ๆ ในโรงเรียน ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่จะ ทำให้นักเรียนมีที่ศนคติที่ดีในการแก้ไข้ปัญหา เพราะการที่ได้พบปะกับบุคคล สิ่งของ และได้แก้ไข้ปัญหา ที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ โดยเฉพาะถ้าหากมีความพยายามจนกระทั่งแก้ไข้ได้สำเร็จ จะทำให้เกิดความรู้สึก เชื่อมั่นในตัวเอง รับรู้ความสามารถที่แท้จริงของตนเองส่วนนักเรียนที่มีบุคลิกภาพก้าวร้าวร่าเริงนั้นมักจะ ชอบแสดงอำนาจ โดยการให้บุคคลอื่นช่วยเหลือแก้ไข้ปัญหาให้ ทั้งบังคับให้ช่วยเหลือและขอร้องให้ ช่วยเหลือ จึงทำให้ขาดโอกาสในการที่จะคิดแก้ไข้ปัญหาจนสำเร็จไม่เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ และไม่ เกิดความภูมิใจในความสำเร็จที่แก้ไข้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งทำให้เด็กกลุ่มนี้มีที่ศนคติที่ไม่ดีในการแก้ไข้ปัญหา

การได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัวแบบอบอุ่นให้อิสระในการเล่นและการคิดครหา และการที่มีโอกาสได้ช่วยเหลือ ทำงานให้ครอบครัวอยู่เสมอ นั้น จะมีผลต่อการมีทัศนคติที่ดีในการแก้ปัญหา เพราะการเลี้ยงดูแบบอบอุ่นให้อิสระ จะทำให้เด็กเรียนกล้าคิด กล้าแสดงออก มีความเชื่อมั่นในตัวเอง เมื่อพบปัญหา หรือสิ่งที่เป็นอุปสรรค ก็จะมีความพยายามแก้ไขปัญหานั้นสำเร็จ ยิ่งได้มีโอกาสช่วยเหลืองานพ่อแม่อยู่เสมอ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิธีการทำงาน เกิดความสนใจในการทำงานก็ยิ่งจะทำให้เชื่อมั่นในตัวเอง และคาดหวังในความสามารถของตนเองสูง และเมื่อพบปัญหาใหม่ก็จะรับรู้ได้ว่าตัวเองสามารถทำได้ แก้ได้ ไม่เกิดความกลัวล่วงหน้า ทำให้มีความเพียรพยายามไม่ทอดย้อต่ออุปสรรคต่าง ๆ และยิ่งเด็กเรียนกลุ่มที่มีความคาดหวังเกี่ยวกับความสามารถของตนมากก็ยิ่งมีความมานพยายามและกระตือรือร้นในการทำงานและถ้าหากได้รับความสำเร็จก็จะเชื่อมั่นในตัวเองมากขึ้น เมื่อเกิดปัญหาขึ้นจะมีความพยายามไม่กลัวปัญหา ฉะนั้นในการศึกษาค้นคว้า จึงพบว่านักเรียนมีหน้าที่รับผิดชอบช่วยเหลืองานของครอบครัว อยู่เสมอจึงมีทัศนคติที่ดีในการแก้ปัญหา

3. ปัจจัยเกี่ยวกับลักษณะการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่พบว่า มีความสัมพันธ์กับบุคลิกภาพของนักเรียนมากและบุคลิกภาพที่แตกต่างกันนี้ ทำให้เด็กเรียนเกิดปัญหาและเลือกใช้แบบแผนการแก้ปัญหาแตกต่างกัน โดยที่ครอบครัวที่มีความอบอุ่น พ่อแม่ลูกมีความสัมพันธ์กัน เข้าใจกัน เด็กมักจะมองโลกในแง่ดี เป็นคนร่าเริงแจ่มใส มีอิสระในการคิดและการครหา และมักจะไว้วางใจผู้อื่น จากข้อค้นพบในครั้งนี้พบว่า เด็กลักษณะนี้จะมีบุคลิกภาพเรียบร้อยและเชื่อมั่นในทัศนคติที่ดีในการแก้ปัญหา ซึ่งจะส่งผลต่อการกระตือรือร้นที่จะแก้ปัญหาด้วยตัวเอง และพยายามแก้ปัญหานั้นสำเร็จทั้งโดยการวางแผนแก้ปัญหาโดยการใช้ความรู้ การพยายามหาวิธีการที่หลากหลายมาแก้ปัญหา เพื่อให้แก้ปัญหาได้ สำหรับครอบครัวที่มีความขัดแย้งกันเสมอ พ่อแม่ไม่ค่อยลงรอยกันได้ก็เช่นกันเสมอ พ่อแม่ลงโทษเด็กอย่างรุนแรงเด็กจะไม่มี ความอบอุ่น เกิดความกังวล หวาดระแวง ส่วนครอบครัวที่ตามใจเด็กเกินไปพ่อแม่จะให้เด็กทุกอย่าง ยิ่งพ่อแม่ไม่ค่อยมีเวลาให้ก็จะยิ่งตามใจมาก เด็กที่ถูกเลี้ยงดูในลักษณะนี้พบว่าจะมีบุคลิกภาพก้าวร้าว เอาแต่ใจ ซึ่งส่งผลต่อการก่อปัญหาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอื่น มักเลือกวิธีการแก้ปัญหาแบบก้าวร้าว เพิกเฉยหน้าต่อตบกลับ เพื่อให้หลบๆ การบังคับให้บุคคลอื่นช่วยเหลือ และไม่คอยจะแก้ปัญหาเองจนสำเร็จ นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กลักษณะนี้มักจะมีทัศนคติไม่ดีในการแก้ปัญหา

ส่วนครอบครัวที่มีการเลี้ยงดูในลักษณะที่ผู้ใหญ่มิยอมให้เด็กทำอะไรเอง ไม่ให้เด็กมีโอกาสริเริ่ม และไม่ให้รู้จักความลำบาก เด็กมักจะทำอะไรด้วยตัวเองไม่ได้ ไม่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง ไม่มีความอดทน และเมื่อเผชิญกับปัญหา ก็จะทอดทิ้งไม่มีความสามารถที่จะเอาชนะปัญหาได้ เด็กที่ถูกเลี้ยงดูแบบนี้พบว่าจะมีบุคลิกภาพแบบเฉยไม่แสดงออก เมื่อพบปัญหามักจะแก้ปัญหาโดยการยินยอม/หลบหนี ไม่แก้ปัญหามาสำเร็จ เมื่อแก้ปัญหไม่ได้มักจะหยุดแก้ปัญหาลงและมักจะหนีทัศนคติที่ไม่ดีในการแก้ปัญห นอกจากนี้ยังพบว่าเด็กที่มีบุคลิกภาพแบบนี้มักจะพบปัญหาจากการแก่งแย่ง ล้อเลียน การทำร้ายและการบังคับจากเพื่อนในห้องมากกว่าเด็กเรียนที่มีบุคลิกภาพแบบอื่น เนื่องจากผู้ก่อปัญหาได้รับแรงเสริม จากวิธีการแก้ปัญหามาแบบยินยอมที่ใช้อยู่เสมอ

4. สำหรับข้อค้นพบเกี่ยวกับพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนที่มีบุคลิกภาพก้าวร้าว พบว่านักเรียนกลุ่มนี้ชอบก่อปัญหาทำร้ายและบังคับบุคคลอื่นให้ทำตามต้องการเป็นประจำ และเมื่อพบปัญหาก็จะแก้ปัญหาโดยการเผชิญหน้าและโต้ตอบ ใช้อำนาจก้าวร้าวรุนแรง ทั้งการใช้คำพูดด่าว่าและการทำร้ายร่างกายโดยเฉพาะกับเพื่อนที่ขาดความสามารถในการต่อสู้ และจะก่อปัญหามากขึ้นอีกเรื่อย ๆ เพราะได้รับแรงเสริมจากการยินยอม/หลบหนีของเพื่อนที่อ่อนแอกว่า พฤติกรรมก้าวร้าวดังกล่าวนี้จะก่อความเสียหายและเป็นอันตรายต่อบุคคลและสังคมเป็นอย่างมาก นักจิตวิทยาถือว่าพฤติกรรมก้าวร้าวดังกล่าวนี้ เป็นพฤติกรรมที่มีปัญหา เป็นพฤติกรรมที่ปรับตัวไม่ได้ คนที่มีความก้าวร้าวสูงจะขาดการควบคุมตนเอง ทำลายล้างสิทธิของผู้อื่น และพฤติกรรมก้าวร้าวในวัยเด็กนี้อาจจะนำไปสู่การฆ่า การทำลายล้างชีวิต และการพัฒนาเป็นพฤติกรรมอาชญากรรมในวัยผู้ใหญ่ขึ้น (Baker and Holzworth, 1961 ; Heusman, Eron, Lefkowitz and walder, 1984)

นอกจากนี้ จะทำให้เด็กเรียนเหล่านี้มองตนเองว่ามีค่าน้อย ไม่เป็นที่ยอมรับ บุคคลอื่นไม่ต้องการคบหาด้วย โดยเฉพาะเมื่อได้รับการประเมินจากบุคคลรอบข้างว่าเป็นคนไม่ดี ได้รับการปฏิเสธจากสังคม และถ้าบุคคลที่ประเมินเป็นคนใกล้ชิด เช่น พ่อ แม่ เพื่อนสนิทก็จะส่งผลต่อการมองว่าตนเองไร้ค่ามากขึ้น

จากการศึกษามิหลังทางครอบครัว พบว่า นักเรียนกลุ่มนี้จะมาจากครอบครัวที่แตกแยก ซึ่งอาจจะเป็นในลักษณะ พ่อ แม่ แยกกันและให้ลูกอยู่ในความดูแลของญาติผู้ใหญ่ หรือ พ่อมีภรรยาใหม่แล้วมาอยู่รวมกันกับแม่และลูก ๆ หรืออาจจะเป็นไปในลักษณะที่พ่อแม่อยู่รวมกัน แต่ให้ลูกมาอาศัยอยู่กับคนอื่น นักเรียนกลุ่มนี้มักจะรู้สึกที่ตนเองถูกทอดทิ้ง ไม่ได้ได้รับความรักอย่าง

เพียงพอ และมีความรู้สึกไม่ชอบพอ หรือแม่ นอกจากนี้อย่างพบว่ามีเด็กเรียนบางคนที่ได้รับการเลี้ยงดูแบบตามใจ เมื่อมีความต้องการอะไรก็จะให้ได้ตามที่ต้องการเสมอ และพบว่าเด็กเรียนกลุ่มนี้มักจะได้รับการลงโทษทางกายที่รุนแรง หรือเห็นตัวแบบความก้าวร้าวจากบุคคลอื่นอยู่เสมอ ลักษณะดังกล่าวข้างต้นนั้น ทำให้เกิดความก้าวร้าวซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด งานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับความก้าวร้าว ดังนี้ เบคเกอร์ (Becker, 1964) เห็นว่า การถูกลงโทษทางกายทำให้เกิดความก้าวร้าวขึ้น และทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมถือว่าการลงโทษทางกายเป็นการแสดงแบบพฤติกรรมก้าวร้าวแก่เด็ก เด็กจะหาพฤติกรรมก้าวร้าวขึ้น ๆ ไปใช้ในสถานการณ์ใหม่ที่พบ

ข้อค้นพบข้างต้น เกี่ยวกับการได้รับแรงเสริมจากการแก้ปัญหาโดยวิธีวิธีการก้าวร้าวได้สำเร็จอยู่เสมอ การเห็นตัวแบบความก้าวร้าว ทั้งจากเพื่อน ๆ จากครู และบุคคลอื่น ๆ ในสังคมรอบตัว มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวที่คงทนเข้มแข็งขึ้น และจงใจให้แสดงพฤติกรรมเหล่านั้นอีกต่อไปเมื่อพบกับปัญหา ซึ่งสนับสนุนทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูราที่ว่าพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ในประสบการณ์ตรงและเป็นการแสดงพฤติกรรมด้วยตนเอง แล้วได้รับแรงเสริม ทั้งจากการเกิดผลสำเร็จจากการแก้ปัญหาลและการยินยอมจากบุคคลอื่น ส่วนการสังเกตเห็นตัวแบบแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวและจะจดจำพฤติกรรมนั้นมาใช้ในการแก้ปัญหานั้นครั้งต่อไป โดยเฉพาะการแสดงแบบการก้าวร้าวที่สามารถแก้ปัญหาก็ได้สำเร็จ (Bandura, 1976) จากพฤติกรรมก้าวร้าวที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ครูควรจะทำให้ความสนใจและหาวิธีการป้องกันแก้ไขพฤติกรรมดังกล่าวให้เป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เสียก่อนที่จะเกิดปัญหารุนแรงจนสายเกินกว่าที่จะแก้ไขได้

5. สำหรับปัจจัยเกี่ยวกับตัวแบบนั้น พบว่า มีผลต่อการแก้ปัญหานั้นในลักษณะปัญหาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และปัญหาการขาดทักษะในการทำงาน สำหรับตัวแบบที่พบว่า มีผลต่อการเลียนแบบ มี 3 ลักษณะ คือ ครู เพื่อน และบุคคลในครอบครัว ตัวแบบเกี่ยวกับครูที่ ทำให้เด็กเรียนเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าวนั้นมีลักษณะที่เป็นครูที่รักเรียนรัก จึงทำให้สนใจกับพฤติกรรมของครู จดจำ ลองกระทำตาม และเมื่อได้รับผลสำเร็จจากการกระทำก็จะทำให้เกิดการกระทำอีกในครั้งต่อไป ตัวแบบอีกลักษณะ คือ ตัวแบบก้าวร้าวจากเพื่อน โดยเฉพาะเพื่อนที่ได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่ ซึ่งจะเป็ตัวแบบที่มีลักษณะเด่นกว่าเพื่อนคนอื่น

นอกจากนี้ยังพบว่าถ้าพฤติกรรมก้าวร้าวที่เลียนแบบนั้นประสบผลสำเร็จ สามารถแก้ไขปัญหาก็จะทำให้เกิดการเลียนแบบพฤติกรรมนั้น ๆ มากขึ้น ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Bandura, 1969)

6. จากข้อมูลที่เด่นชัดขึ้นมาว่ากิจกรรมการสอนของครูก่อปัญหาขึ้นกับนักเรียนนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นมี 2 ลักษณะดังนี้

ก. นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ที่ไม่สามารถทำกิจกรรมที่ครูจัดขึ้นได้ดี เพราะขาดความรู้พื้นฐานที่เพียงพอ มักจะไม่ทำกิจกรรมนั้น ๆ และมักจะถูกครูดุต่อว่า บ่อย ๆ แต่ก็ไม่ได้ทำให้เด็กเรียนกลุ่มนี้ทำกิจกรรมได้มากขึ้น เมื่อถูกครูดุจะทำให้ขาดความเชื่อมั่นในตัวเองและมักจะพบว่าเป็นเพื่อน ๆ ที่อยู่ในห้องก็มักจะแสดงอาการรังเกียจไม่ยอมรับความสามารถที่มี เพราะเมื่อต้องทำกิจกรรมร่วมกันก็จะไม่สามารถช่วยเหลือกิจกรรมกลุ่มได้ จึงทำให้เด็กเรียนกลุ่มนี้เกิดความรู้สึกขาดความเชื่อมั่นในตัวเองขึ้นไปอีก และถ้าหากนักเรียนเกิดความรู้สึกขาดความเชื่อมั่นสะสมอยู่เสมอ ตลอดจนได้รับการต่อว่า ตำหนิ และถูกรังเกียจจากบุคคลอื่นอยู่เสมอ ก็ยิ่งทำให้เกิดปัญหาที่มากขึ้นจะทำให้เด็กเรียนเป็นบุคคลที่มีการคาดหวังในความสามารถของตนในระดับต่ำ ซึ่งจะมีผลเสียหลายประการ คือ จะรู้สึกกังวลในการทำงาน คาดหวังความสามารถของตัวเองต่ำกว่าความสามารถ ลดความพยายามในการทำงาน และจะคงสภาพความคิดเกี่ยวกับตนเองไว้ว่าตนเองด้อยความสามารถ เมื่อประสบผลสำเร็จก็มักจะนึกว่าเป็นเพราะโชค ไม่ใช่ความสามารถของตน

จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า นักเรียนกลุ่มนี้จะพบปัญหาเกี่ยวกับการถูกแกล้ง ถูกล้อเลียน ถูกรังแก ขาดความมั่นใจในการแสดงออกหรือทำกิจกรรม กลัวครู กลัวเพื่อนที่ชอบรังแก และสิ่งที่ตนคิดที่ไม่ดีในการแก้ปัญหาก็จะใช้วิธีการขินยอม/ หลบหนี แก้ปัญหาด้วยตนเองและหยุดแก้เมื่อแก้ไม่ได้ เหตุผลที่เลือกวิธีการแก้ปัญหาดังกล่าว เพราะขาดความเชื่อมั่นในตนเอง คาดหวังความสามารถในตนเองต่ำ เกรงกลัวบุคคล หรือสถานการณ์ต่าง ๆ และคิดอยู่เสมอว่าตนเองไม่สามารถแก้ปัญหาก็ได้ จึงทำให้ไม่แก้ปัญหาก็เกิดขึ้น ไม่อยากทำงานหรือแก้ปัญหาก็คิดว่ายาก

นอกจากนี้ผลจากการใช้วิธีการแก้ปัญหามาแบบยืดหยุ่น/หลวมๆ จะทำให้เป็นการเสริมแรงเพื่อนให้ก่อปัญหามากขึ้น ผลจากการไม่ยอมแก้ปัญหายากเพราะคิดว่าแก้ไม่ได้ จะทำให้ไม่สามารถพัฒนาความรู้ ความสามารถในการแก้ปัญหาขึ้นได้ ซึ่งจะส่งผลอย่างมากเมื่อต้องออกไปดำรงชีวิตในสังคมในอนาคต

ข. นักเรียนที่ไม่อยากทำกิจกรรมที่ครูจัดขึ้น เพราะเห็นว่าไม่น่าสนใจ จึงทำให้เบื่อ ง่วง ก็จะทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่สนใจกว่ามาทำ เพื่อที่จะสนองความต้องการในการเรียนรู้ อยากรู้ อยากรู้เห็น ซึ่งการทำกิจกรรมนั้น ๆ ก่อให้เกิดผลเสียหลายประการ เช่น ทำให้ไม่มีความรู้ในเนื้อหาที่ครูสอน ซึ่งเมื่อทำบ่อย ๆ เข้าก็จะทำให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ ไม่สามารถเรียนรู้เนื้อหาที่ยากขึ้นได้ดี การถูกครูตำหนิหรือต่อว่าเมื่อทำกิจกรรมอื่นมาทำ มีผลต่อความรู้สึกขาดความมั่นใจตนเองและยิ่งเพื่อนไม่ยอมรับด้วยก็จะยิ่งเพิ่มความรู้สึกขาดความมั่นใจในตนเองมากขึ้น นอกจากนี้มักจะเกิดปัญหาขัดแย้งกับบุคคลอื่น เพราะกิจกรรมบางอย่างที่เลือกขึ้นมาทำแทนกิจกรรมที่จัดขึ้นนั้น อาจจะเป็นกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกับบุคคลอื่น ถ้าหากบุคคลนั้น ๆ ไม่ต้องการจะทำด้วยก็อาจจะเกิดการขัดแย้งกัน หรือกิจกรรมบางอย่างทำแล้วไปรบกวนบุคคลอื่นก็จะทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นเหมือนกัน และยิ่งพบว่าในบางครั้งเมื่อต้องการทำกิจกรรมอื่นที่สนใจ แต่กลัวว่าจะถูกดู ต่อว่า หรือลงโทษ ก็จะสร้างพฤติกรรมหลอกขึ้นมา ซึ่งถ้าหากทำไปใช้บ่อย ๆ ก็จะติดเป็นนิสัยและนำไปใช้ในอนาคต

7. ปัจจัยอีกอย่างหนึ่งที่พบว่าทำให้เกิดปัญหา และทำให้เกิดเลือกแบบแผนการแก้ปัญหามากแตกต่างกัน ในการวิจัยครั้งนี้ คือ สภาพชุมชนที่อาศัยอยู่ว่าเป็นสภาพเมืองหรือสภาพชนบท เนื่องจากสภาพเมืองและชนบทมีความแตกต่างกันหลายประการตามแนวคิดของ ณรงค์ สิงห์ประชา (2523) ความแตกต่างนี้ทำให้เกิดปัญหาแตกต่างกัน โดยเฉพาะปัญหาจากธรรมชาติรอบตัว ปัญหาจากการขาดความอบอุ่นและปัญหาจากการขาดสิ่งของ เหตุผลที่ปัญหาแต่ละลักษณะเกิดความแตกต่างกัน มีดังนี้

จากข้อค้นพบที่ว่านักเรียนในชุมชนเมืองตรชนหนักปัญหา เมื่อตากแดดมากกว่านักเรียนชนบท ซึ่งสามารถตากแดดได้ในขณะทำกิจกรรมโดยไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นปัญหาขึ้นนั้น เป็นเพราะชาวเมืองมักจะอยู่ในที่ทำงานหรือในที่ร่มมากกว่า ที่กลางแจ้ง และเมื่อชาวเมืองออกไปทำงานกลางแจ้งก็มีวิธีป้องกันให้พ้นจากการปะทะกับธรรมชาติโดยตรง ทำให้ชาวเมืองมีความอดทนกับสภาพธรรมชาติที่เป็นปัญหาน้อยกว่าชาวชนบท

เมื่อนักเรียนในเมืองมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดเงิน มักจะให้เพื่อนช่วยเหลือและมีการให้ค่าตอบแทนเป็นดอกเบี้ย การทำงานแลกเปลี่ยนทดแทนหรืออื่น ๆ ซึ่งไม่พบในนักเรียนชนบทเพราะสังคมในชนบทจะมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ช่วยเหลือการทำงานซึ่งกันและกันโดยไม่ได้ค่าตอบแทน ส่วนชาวเมืองนั้นถือเงินทองเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการดำเนินชีวิต บริการต่าง ๆ แม้จะเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ต้องมีเงินเป็นค่าตอบแทน

นักเรียนในเมืองมีปัญหาจากการขาดความรัก ความสนใจจากบุคคลอื่นรุนแรงกว่า และมีการแบ่งแยกกลุ่ม มีการแสดงความรักเกียจกันมากกว่านักเรียนในชนบท เพราะนักเรียนในชนบทมีความเกี่ยวข้องเป็นญาติกัน และสภาพความเป็นอยู่มีความเอื้ออาทรต่อกันและกันมากกว่า นอกจากนี้เนื่องจากคนในเมืองมักมีเวลาอยู่กับการทำงาน เพื่อหาเลี้ยงชีพในลักษณะที่เคร่งครัดมากกว่าชาวชนบท ปัญหาการเดินทางทำให้ต้องเสียเวลา และเหน็ดเหนื่อยมากยิ่งขึ้น ทำให้ความผูกพันในครอบครัวและสังคมมีน้อยลง ส่วนในครอบครัวชาวชนบท มีความผูกพันกันมาก นอกจากนี้การที่ชาวเมืองมีการคบหากันแบบทางการ ยึดหลักการและเหตุผลและผลประโยชน์เป็นหลักมีความเห็นอกเห็นใจกันน้อย ส่วนชนบทมีการคบหาสมาคมเป็นแบบกันเองถ้อยทีถ้อยอาศัย เห็นอกเห็นใจกันและกัน

ความเจริญมีมากในเมือง ทำให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้เห็นสิ่งต่าง ๆ มากมาย ซึ่งทำให้เอื้อต่อการเรียนรู้มากขึ้น แหล่งความรู้เจริญกว่า แต่ก็มีผลเสียเกิดขึ้น เช่น การเล่นของนักเรียนในเมืองจะเป็นไปในลักษณะ การเล่นในศูนย์การค้า การเล่นเกมกด การเล่นสเก็ต การเล่นลักษณะที่มีประโยชน์ถ้าหากไม่มีมากเกินไปจนติดหลงและลืมทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่มีประโยชน์กว่า แต่ในชนบทนั้น เนื่องจากการอยู่ไกลแหล่งความเจริญ จึงไม่สะดวกในการหาซื้อของเล่น จึงต้องพยายามหาสิ่งอื่น ๆ มาเล่นเพราะเด็กกับการเล่นเป็นของคู่กัน เด็กจะเล่นกับทุกสิ่งทุกอย่างที่พอจะหาหรือคว้ามาได้ เด็กจะเล่นอยู่ตลอดเวลาที่มีโอกาส (สุนทร วิวัฒน์ และคณะ, 2534) ฉะนั้นนักเรียนในชนบทจึงต้องใช้ชีวิตการดัดแปลงสิ่งของต่าง ๆ เป็นของเล่น พลิกแพลงของเล่นให้เล่นสนุกมากขึ้น ภาของใช้ที่ทิ้งแล้วมาประดิษฐ์เป็นของเล่นใหม่ ซึ่งกิจกรรมทั้งหมดนี้เป็นโอกาสที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ เกิดการแก้ปัญหาคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ มากขึ้น ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่าสภาพชนบทที่ขาดแคลนเอื้อต่อการช่วยให้เด็กเรียนรู้การเป็นผู้ผลิต (Producer) ในขณะที่เด็กในเมืองเป็นเพียงผู้บริโภค (Consumer)

นอกจากนี้ยังมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ การที่นักเรียนในชนบทอาศัยอยู่กับครอบครัววัยชราที่มีบุคคลหลาย ๆ ระดับอายุ ทั้งปู่ย่า ตายาย พ่อแม่ ญาติ ป้า ลุง ลูก ๆ หลาน ๆ ทำให้เกิดปัญหาการขาดความรักความอบอุ่นน้อยกว่านักเรียนในเมือง ส่วนการอาศัยอยู่ร่วมกันและได้รับบทบาทหน้าที่ที่ดูแลน้อง หลาน ก็เป็นโอกาสดีที่จะได้ฝึกฝนการแก้ปัญหาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จะเห็นได้ว่าสภาพครอบครัววัยชราเป็นเกราะอย่างดีที่จะป้องกันปัญหาจากความต้องการความรักและความสนใจ นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งสำคัญที่จะสามารถฝึกฝนการอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่นด้วย

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบที่น่าสนใจที่กล่าวข้างต้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางปฏิบัติแก่ครู ผู้บริหาร และผู้ปกครอง ตลอดจนเสนอแนะแนวทางการวิจัย ดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับครู

1. จากข้อค้นพบที่ว่า การได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่ที่ทาให้นักเรียนแก้ปัญหาได้ดี นักเรียนมีความรู้จากการทำกิจกรรมซึ่งนำไปใช้ในการแก้ปัญหาครั้งต่อไปนั้น ครูควรจะนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้นักเรียนได้รับฝึกซ้อม เช่น กิจกรรมการเป็นตัวแทนห้อง การรับผิดชอบในห้อง โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นนั้น ควรจะเหมาะสมกับความสามารถของนักเรียน และพยายามให้นักเรียนได้รับผิดชอบอย่างทั่วถึง ให้ความสนใจ ใจแรง เสริมและให้กำลังใจ อยู่เสมอ

2. จากปัญหาทั้ง 3 ประเภทที่พบในการวิจัยครั้งนี้ ครูควรจรรยาบรรณมาใช้ในการฝึกให้นักเรียนแก้ปัญห เพราะการนำปัญหาที่เกิดขึ้นในสภาพจริงมาฝึกแก้ปัญหาย่อมจะมีความหมายกับนักเรียนมากกว่าปัญหาที่ครูสมมุติขึ้น

3. จากข้อค้นพบที่ว่าตัวแบบที่ก้าวร้าวจากครูและนักเรียนที่ได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่ จะทำให้เด็กเรียนเลียนแบบพฤติกรรมก้าวร้าว นั้น ครูควรจรรยาบรรณระมัดระวังในการแสดงพฤติกรรมในเชิงก้าวร้าวให้นักเรียนเห็น ทั้งคำพูดและการกระทำ และควรจะตั้งเงื่อนไขให้นักเรียนที่ได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่ ซึ่งมีพฤติกรรมเด่นในโรงเรียน แสดงพฤติกรรมอย่างอื่นที่เหมาะสมแทนพฤติกรรมก้าวร้าว เพื่อจะได้ไม่เป็นตัวแบบแก่นักเรียนคนอื่น

4. จากข้อค้นพบที่ว่า นักเรียนจะแก้ปัญหโดยการพิจารณาความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และการใช้วิธีการแก้ปัญหแบบยินยอม เพ็ชฌิมหน้าไม่ได้ทำให้ปัญหามาหมดไป แต่จะทำให้เกิดปัญหาอีกในครั้งต่อไปนั้น ครูควรจรรยาบรรณพิจารณาจัดการเรียนการสอน เพื่อปรับปรุงฝึกฝนให้นักเรียนมีวิธีการแก้ปัญหที่เหมาะสมโดยวิธีการอ้อมซอม ตกลงร่วมกันมากกว่ายินยอม/หลบหนี หรือเพ็ชฌิมหน้าก้าวร้าว

5. จากข้อค้นพบที่ว่านักเรียนพบปัญหาจากการแกล้ง การล้อเลียน มากนั้น ครูควรจรรยาบรรณจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้ตระหนักถึงผลที่เกิดจากการถูกล้อเลียน เช่น การคับข้องใจ การอับอาย เพื่อให้นักเรียนลดการก่อปัญหา การแกล้งและล้อเลียนบุคคลอื่น นอกจากนี้ควรฝึกให้นักเรียนใช้วิธีแก้ปัญหที่เหมาะสม เพื่อจะได้ทำให้นักเรียนเกิดน้อยลง

6. จากข้อค้นพบที่ว่านักเรียนที่ขาดความอบอุ่นจากบ้านจะมีปัญหาต้องการความรัก ความสนใจจากกลุ่มมากและมักจะแก้ปัญหโดยการใช้กลไกป้องกันตัว และจากข้อค้นพบที่ว่านักเรียนที่มีบุคลิกภาพเฉยเมียมักมีปัญหาทางการเรียนในระดับต่ำ จะ พบกับปัญหา มาก และแก้ปัญห โดยการใช้ยินยอม หลบหนีเสมอ จึงมักจะมีความเชื่อมั่นในตัวเองต่ำ คาดหวังความสามารถในตัวเองต่ำนั้น ครูควรจะทำให้ความสนใจกับนักเรียนกลุ่มดังกล่าวเป็นพิเศษ ทั้งในลักษณะการให้ความสนใจให้กำลังใจ ให้เพื่อนได้ช่วยเหลือและไม่รังแก ให้รับผิดชอบงานตามความสามารถและให้มีโอกาสทำงานที่เกิดความสำเร็จ นอกจากนี้ ครูควรจะติดต่อประสานกับผู้ปกครอง เพื่อช่วยเหลือและแก้ปัญหาด้วย

7. จากข้อค้นพบที่ว่า เมื่อนักเรียนในชนบทขาดสิ่งของ จะใช้วิธีการปรับเปลี่ยนหน้าที่สิ่งของมาใช้เป็นวิธีที่ดีเพราะจะทำให้ได้ฝึกฝนให้นักเรียนใช้ความรู้ ความคิด และจากข้อค้นพบที่ว่านักเรียนใช้การป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้นนั้น ครูควรพิจารณาวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมทั้ง 2 แบบนำมาฝึกฝนให้นักเรียนใช้เพื่อจะได้พัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาที่เหมาะสมให้กับนักเรียน

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

1. จากข้อค้นพบที่ว่า นักเรียนที่ได้รับมอบหมายบทบาทหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบจะแก้ปัญหาได้ดีขึ้น ผู้บริหารควรพิจารณาใช้ในการวางแผนนโยบายและแผนงานในการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรในหลาย ๆ ลักษณะ เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับผิดชอบงานในกิจกรรมที่จัดขึ้นนั้น ตามศักยภาพที่มีอยู่เพื่อพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนให้มากขึ้น

2. จากข้อค้นพบที่เด่นชัดขึ้นมาจากข้อมูลที่ได้จากการสังเกตและการซักถามนักเรียนว่าครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลายอย่างที่ไม่ทำให้จุดหมายของหลักสูตร ซึ่งเน้นการคิดเป็นทำเป็น แก้ปัญหาเป็น บรรลุได้ เช่น กิจกรรมการบอกให้จด การอธิบายเนื้อหา การทำแบบฝึกหัดซ้ำ ๆ การเฉลยข้อสอบเก่า กิจกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาแก่นักเรียน และทำให้นักเรียนไม่ได้ฝึกฝนกระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ และวิธีการแก้ปัญหาที่เหมาะสมอื่น ๆ ทั้ง ๆ ที่กระบวนการแก้ปัญหาดังกล่าวเป็นจุดเน้นของหลักสูตรนั้น ผู้บริหารควรวางแผนหาวิธีการปรับปรุงให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ โดยผู้บริหารอาจจะจัดโครงการจัดอบรมครูเพื่อเพิ่มความรู้และให้ นำความรู้มาใช้ ปฏิบัติจริงในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การใช้สื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารควรส่งเสริมการเข้าวัดกรรมและวิธีสอนใหม่ ๆ นอกจากนี้ผู้บริหารควรจะมีเหตุการณ์สอน ติดตามการจัดการเรียนการสอนของครูอยู่เสมอ

3. จากข้อค้นพบที่ว่าภาวะเป็ยบที่สร้างขึ้น ทำให้เกิดปัญหากับนักเรียนนั้น ผู้บริหารควรพิจารณาโดยควรจะมีภาวะเป็ยบต่าง ๆ ในโรงเรียน ทั้งในลักษณะที่คณะครูกำหนดขึ้น และในลักษณะที่ให้นักเรียนรับรู้ หรือกำหนดขึ้นมาใช้เองบ้าง

4. จากข้อค้นพบเกี่ยวกับปัญหานักเรียนพบในลักษณะต่าง ๆ ผู้บริหารควรจะสนับสนุนให้มีการแนะแนวขึ้นเพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาเหล่านั้น

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปกครอง

1. จากข้อค้นพบที่ว่านักเรียนที่รับผิดชอบ และช่วยเหลืองานที่บ้านอยู่เสมอ จะแก้ปัญหาได้ดีขึ้น เพื่อให้เด็กเรียนได้พัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหา พ่อ แม่ ครู ผู้ปกครอง ควรจะมอบหมายงานให้บุตรหลานรับผิดชอบตามความสามารถอยู่เสมอและคอยดูแลเอาใจใส่การทำงานของบุตรหลานด้วย
2. จากข้อค้นพบว่า นักเรียนที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความอบอุ่นให้อิสระในการเล่นและการทำงานอยู่เสมอจะแก้ปัญหา โดยวิธีการที่เหมาะสมหลายอย่าง เช่น การหาความรู้มาใช้วางแผนแก้ปัญหา การแก้ปัญหาด้วยตนเอง และการแก้ปัญหาดวยวิธีการหลายวิธี ส่วนการอบรมเลี้ยงดูแบบตามใจ จะทำให้เด็กเรียนมีพฤติกรรมก้าวร้าวขึ้น พ่อแม่ผู้ปกครองควรจะนำเอาวิชาการพิจารณาวิธีการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานว่าเหมาะสมหรือไม่ และปรับปรุงให้เหมาะสมเพื่อที่จะทำให้บุตรหลานเติบโตขึ้น มีพฤติกรรมที่ดี ที่เหมาะสม และแก้ปัญหาที่จะเกิดกับตัวเองได้ดี
3. จากข้อค้นพบที่ว่า การแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว การลงโทษของพ่อแม่จะเป็นตัวแบบให้เด็กเรียนเลียนแบบนั้น พ่อแม่ผู้ปกครองควรตระหนักและไม่แสดงพฤติกรรมดังกล่าวให้บุตรหลานเห็น แต่ควรแสดงพฤติกรรมอื่นที่เหมาะสมแทน เพื่อให้บุตรหลานจะได้เลียนแบบพฤติกรรมที่เหมาะสมนั้น
4. จากข้อค้นพบที่ว่า นักเรียนที่ขาดความอบอุ่น และมีปัญหาจากที่บ้านจะมีปัญหาที่โรงเรียนด้วยและจะใช้กลไกป้องกันตัวแบบต่าง ๆ ที่โรงเรียนนั้น พ่อแม่ผู้ปกครองควรจะให้ความสนใจพฤติกรรมของบุตรหลานทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน โดยการประสานงานกับครู เพื่อจะได้แก้ปัญหาได้ทันก่อนจะสายเกินไป
5. จากข้อค้นพบที่ว่า นักเรียนในชนบทตระหนักในปัญหา จากความเจ็บป่วยน้อยนั้น พ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กเรียนในชนบทควรจะสนใจเกี่ยวกับสุขภาพของบุตรหลานให้มากขึ้น เพราะโรคบางอย่างหากไม่ดูแลในช่วงแรกอาจจะลุกลามไปจนสายเกินแก้ได้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

1. ควรศึกษาวิจัยในลักษณะห้ในสภาพจริง เรียนแบบอื่นที่มีบริบทแตกต่างไป เพื่อจะได้ ข้อมูลในแง่มุมใหม่ ๆ ที่แตกต่างไปมากขึ้น
2. ควรพัฒนารูปแบบ/กิจกรรมการสอนที่ทาให้นักเรียนลดพฤติกรรมก้าวร้าวลง เพราะจากข้อค้นพบนักเรียนมีพฤติกรรมก้าวร้าว รุนแรงมาก ควรจะได้รับการแก้ไขก่อนที่จะเกิดผลเสียขึ้นทั้งตัวเด็กและส่วนรวม
3. ควรศึกษา วิจัยเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการสอนของครูที่ก่อปัญหาขึ้นแก่นักเรียน เพื่อจะได้ เป็นข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้พัฒนายิ่งขึ้น
4. ควรพัฒนารูปแบบ/กิจกรรมการสอนที่ช่วยพัฒนาทัศนคติในการแก้ไข้ของนักเรียน เพราะจากข้อค้นพบในครั้งนี้พบว่า ทัศนคติในการแก้ไข้เป็นปัจจัยสำคัญ ทาให้แก้ไข้ได้สำเร็จ แต่ยังมีนักเรียน จำนวนไม่มากนักที่มีทัศนคติที่ดีในการแก้ไข้
5. ควรจะพัฒนารูปแบบการสอนที่ช่วยพัฒนาเมตาคอกนิชันของนักเรียน เพราะจากข้อค้นพบในครั้งนี้ไม่พบว่า นักเรียนใช้เมตาคอกนิชันในการแก้ไข้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย